

TORE STRÖMBERG

Egendoms brotten

i huvuddrag

C W K GLEERUP / LUND

E-boken är publicerad av Juridiska fakulteten vid Lunds universitet 2024

eISBN: 9789198899832

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.268>

Denna text är licensierad under CC BY-NC 4.0, Erkännande.

(Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>).

Enligt licensen får verket spridas och bearbetas utan att tillstånd behövs, men ej användas i kommersiella syften. Verkets upphovsperson måste anges.

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

EGENDOMSBROTTE*n* i huvuddrag

TORE STRÖMBERG

Egendomsbrotten
i huvuddrag

C. W. K. GLEERUP, LUND

GUMMESSONS BOKTRYCKERI
Stockholm 1955

Företal

Ursprunget till denna lilla skrift om förmögenhetsbrotten är ett tjugotal av mig författade artiklar, vilka ingår såsom en mindre del i samlingsverket *Affärsjuridisk Handbok*, utgivet av Strömbergs Bokförlag. Genom tillmötesgående från detta förlag har det blivit möjligt för mig att här presentera artiklarna — efter viss omarbetning — i en separat utgåva, som även innehåller texten till strafflagens 20—24 kap. och motsvarande lagtext i straffrättskommitténs förslag till brottsbalk.

Naturligtvis kan denna framställning med sitt ringa omfång varken vara helt uttömmande eller i alla avseenden exakt. Det har inte heller varit mitt mål att göra den sådan. Bokens främsta uppgift är nämligen att ge intresserade personer utanför yrkesjuristernas krets möjlighet att utan alltför stor möda bilda sig en föreställning om de typiska dragen hos de särskilda förmögenhetsbrotten och därmed också om de

ungefärliga gränserna mellan kriminellt och icke kriminellt i egendomsförhållanden. Dessutom har jag tänkt mig, att boken skulle kunna bli de juris studerande till nytta som en inledning till det mera detaljerade studiet av förmögenhetsbrotten.

För de studerande är att beakta, att jag av utrymmesskäl och med hänsyn till bokens begränsade syfte har behandlat det subjektiva brottsrekvisitet endast antydningssvis eller i grova drag. Betydelsen av kravet på uppsåt respektive oaktsamhet och på subjektiv täckning av brottets objektiva sida måste ständigt hållas i minnet både vid studiet av straffrättens speciella del och vid straffrättens praktiska tillämpning.

I slutet av boken finns ett sakregister.

Lund i januari 1955.

Tore Strömberg

Innehåll

<i>Förklaringar</i>	9
<i>Inledning</i>	11

Strafflagen 20 kap.:

Stöld	21
Rån	30
Egenmäktigt förfarande	33
Självtäkt	37
Olovligt tillgrepp och intrång å fastighet	41
Olovlig kraftavledning	41
Försök och förberedelse m.m.	43
Åtal	43

Strafflagen 21 kap.:

Bedrägeri och bedrägligt beteende	45
Utpressning	54
Ocker	56
Häleri och "häleriförseelse"	60
Oredligt förfarande	63
Försök och förberedelse	67
Svindleri och liknande brott av grov oaktsamhet	68
Ockerpantning	72
Åtal	73

Strafflagen 22 kap.:

Förskingring	75
Olovligt förfogande	82
Trolöshet mot huvudman	88
Behörighetsmissbruk	94
Olovligt brukande	97
Fyndförseelse	99
Försök	101
Åtal	102

Strafflagen 23 kap.:

Oredlighet mot borgenärer, vårdslöshet mot borgenärer och mannamån mot borgenärer samt bokföringsbrott	103
---	-----

Strafflagen 24 kap.:

Skadegörelse	112
Tagande av olovlig väg	115
Försök och förberedelse m.m.	116
Åtal	116

<i>Sakregister</i>	117
--------------------------	-----

Förklaringar

SL = 1864 års strafflag.

F = brottsbalksförslaget = Förslag till brottsbalk, avgivet av straffrättskommittén (Statens offentliga utredningar 1953:14).

Brottsbalksförslaget innebär att strafflagens kapitel om de särskilda brotten samt en del av strafflagens allmänna bestämmelser om brott skall upphävas och ersättas av ett nytt lagverk, kallat brottsbalk. Eftersom strafflagens kapitel om förmögenhetsbrott moderniserades så sent som 1942 och 1948, kommer de särskilda förmögenhetsbrottens begrepp att med få undantag förbli oförändrade i brottsbalken. I andra hänseenden företer förslagets bestämmelser om förmögenhetsbrott åtskilliga avvikelser från strafflagens. Förslagets numrering av kapitlen och även av en del paragrafer skiljer sig från strafflagens.

De avtryckta bestämmelserna i strafflagen har fått den återgivna lydelsen genom lag 12 juni 1942 (lagstiftningen om förmögenhets-

brott och om försök till brott), såframt icke något annat datum är utsatt.

I strafflagsbestämmelserna har brottens benämningar, med avvikelse från den officiella texten, framhävts typografiskt. De motsvarande delarna av brottsbalksförslaget har tryckts av med kursiv stil i den mån de inte sammanfaller med nu gällande bestämmelser i strafflagen. Av tekniska skäl har förslagets markering av brottsbenämningarna måst ändras från kursivering till spärrning.

Att straffarbete ej förekommer i brottsbalksförslagets straffsatser beror på att dessa straffsatser är anpassade efter strafflagberedningens förslag till enhetligt frihetsstraff m.m. (Statens offentliga utredningar 1953: 17).

När det upplyses, att preskriptionstiden för ett visst brott (se strafflagen 5: 14) inte alltid utan endast "i regel" eller "normalt" är ett visst antal år, så är den gjorda reservationen föranledd av att preskriptionstiden undantagsvis blir längre, antingen emedan ett högre straffmaximum än det vanliga blir att tillämpa enligt återfallsreglerna i strafflagen 4: 14 eller emedan preskriptionstiden har förnyats jämlikt strafflagen 5: 18 genom förövande av nytt brott under där angivna betingelser.

Inledning

Ett störande av den gällande egendomsordningen kan enligt lag eller praxis vid behov mötas med rättsliga åtgärder som återställer det rubbade förhållandet, antingen "in natura", t.ex. restitution av stulet gods, eller värdemässigt, såsom sker vid uttagande av ersättning i pengar för förlust eller skada, s.k. skadestånd.

För det ekonomiska livets säkerhet och behöriga gång förslår det emellertid inte med att ingripa på dylika sätt, när reglerna om nyttigheternas fördelning och omsättning har överträtts. Det är ännu viktigare att försöka hindra angrepp på egendomsordningen än att försöka utplåna följderna av redan skedda angrepp. Det senare är stundom fåfängt och lyckas ofta endast till en del. Uppgiften att värna rätten till egendom vilar därför väsentligen på straffrätten, som har en långt kraftigare förebyggande verkan än civilrättens regler om återställning och skadeersättning. Många

slags överträdelser av rättsregler rörande ekonomiska förhållanden är ju belagda med straff och är således kriminella handlingar eller brott. Sammanfattningsvis kan dessa brott kallas egendomsbrott eller förmögenhetsbrott.

En grundläggande princip i vår samhällsordning är ett med få undantag gällande förbud för den enskilde medborgaren att självsvåldigt rubba andras faktiska egendomsförhållanden. Till detta förbud mot rubbade av besittning ansluter sig en rad stadganden om straff för olovliga tillgrepp och andra olovliga besittningsrubbningar, såsom *stöld*, *rån*, *egenmäktigt förfarande* och *olaga självtäkt*.

En annan viktig grundsats är att utbytet av varor, tjänster och betalningsmedel mellan medborgarna skall ske på frivillighetens och ärlighetens bas. För att ge kraft åt denna grundsats och motverka otillbörligt framtvingande av ekonomiska prestationer och svikligt förledande till sådana stadgas straff för *utpressning* och *rån* respektive *bedrägeri* och *oredligt förfarande*.

Att draga ekonomisk fördel av annans trångmål eller personliga underlägsenhet bestraffas under vissa förhållanden som *ocker*.

En underlåtenhet att fullgöra en avtalad

eller eljest utlovad prestation föranleder där-
emot i allmänhet inte något straff utan endast
civilrättsliga påföljder, ibland inte ens sådana.
Dock är avtalsbrott i somliga "kvalificerade"
fall straffbara såsom *bedrägligt beteende, för-
skingring, olovligt förfogande, trolöshet mot
huvudman* eller *olovligt brukande* (dessa
brottstyper gäller inte bara brytande av avtal
utan också åsidosättande av vissa andra, pri-
vata och offentliga plikter).

Flertalet av de nämnda förmögenhetsbrot-
ten framträder mer eller mindre som angrepp
på annans äganderätt. Även vissa andra för-
mögenhetsrättigheter kan beröras av dem.
Uppsåtlig kränkning av äganderätt och av s.k.
begränsad sakrätt eller av annan rätt till viss
egendom genom *skadande* eller *förstörande*
av egendomen är straffbelagd såsom *skadegö-
relse*. Fordringsrätterna åtnjuter inte i samma
omfattning som äganderätten straffrättsligt
skydd. Som bekant medför en underlåtenhet
att infria en skuld i allmänhet inte något straff
utan endast civilprocessuella åtgärder, om
fordringsägaren påkallar sådana i vederbörlig
ordning. Vissa slags fordringar på betalning
i direkt anslutning till prestation är emellertid
försedda med straffskydd genom bestämmel-

sen om *bedrägligt beteende*. Vidare kan en underlåtenhet eller oförmåga att betala en s.k. redovisningsskuld vara straffbar som *förskingring*. Slutligen är det brottsligt att genom vissa förfaranden äventyra betalningsutsikterna för sina fordringsägare i allmänhet eller för en grupp av fordringsägare. Dessa förfaranden kallas *gäldenärsbrott* och rubriceras efter omständigheterna som oredlighet mot borgenärer, vårdslöshet mot borgenärer, mannamån mot borgenärer och bokföringsbrott. (Till förmögenhetsbrotten kan man också räkna olovlig jakt och olovligt fiske, dvs. otillåtet jagande på annans jaktmark och otillåtet fiskande i annans fiskevatten. Dessa brott mot s.k. ockupationsrätt behandlas dock numera inte i strafflagen utan i särskilda lagar.)

De viktigaste förmögenhetsbrotten och samtidigt de strängast bestraffade är de som har karaktären av orättmätiga egendomsförvärv. På fackspråket heter det, att de innebär förmögenhetsöverföring. Hit hör i synnerhet *stöld*, *rån*, *bedrägeri*, *utpressning*, *ocker*, *förskingring* och några fall av *olovligt förfogande*. Vad gärningsmännen vill uppnå med dessa brott brukar just vara att gratis förskaffa sig åtrådda ägodelar eller pengar för

att kunna tillfredsställa allsköns önskningar och behov.

Det klandervärda i att sko sig på de antydda sätten ligger emellertid i att det sker på nästans bekostnad, och vinningen är att betrakta som ett försvårande moment i den skadebringande handlingen. Därför är det naturligt, att lagen också bestraffar de vinningslösa motsvarigheterna till dessa brott, om också inte lika strängt. Motsvarigheterna är till stöld *egenmäktigt förfarande*, till bedrägeri *oredligt förfarande* och till förskingring *olovligt förfogande*.

För att avhålla andra människor från illojal befattningsmed egendom som har frånhänts någon genom brott och därmed försvåra avyttring av sådan egendom och hindra att den kommer ännu mera på avvägar stadgas straff för *häleri*, varunder för övrigt innefattas flera former av s.k. efterföljande delaktighet i annans brottsliga egendomsförvärv eller annans vinningsbrott överhuvud.

Till kategorien av förmögenhetsbrott utan vinningsmoment hör naturligtvis också *skadegörelse*.

Den ovillkorliga karaktären av vinningsbrott finns inte hos *trolöshet mot huvudman*

och *behörighetsmissbruk* utan dessa kännetecknas beträffande handlingens resultat endast av den ekonomiska skadan för annan, vilket inte hindrar att brotten i verkligheten kan medföra vinning och att gärningsmannens motiv vid dessa brott brukar vara penningbegär.

Olovligt tillägnande och olovligt förstörande av elektrisk energi sammanfattas i ett brott, kallat *olovlig kraftavledning*.

Ett olovligt begagnande av annans egendom utan att ägaren frånhändes denna kan vara ett fortsättningsled till *egenmäktigt förfarande* eller ett självständigt brott, benämnt *olovligt brukande*. Det rena självsvådet eller självrådigheten i egendomsförhållanden, oavsett om ekonomisk skada orsakas, kan såsom angrepp på främmande besittning vara *egenmäktigt förfarande* eller *självtäkt*, såsom svikligt angrepp på självbestämmanderätt *oredligt förfarande* och såsom enbart angrepp på förmögenhetsrätt *olovligt förfogande*.

Straffbestämmelsernas dominerande funktion såsom allmänt hämmande faktor yttrar sig bl.a. i omfånget av det straffbara området. En frivillig återställning av det rubbade besittnings- eller förmögenhetsläget gör civil-

rättsligt tvång överflödigt men utesluter inte straff för det en gång förövade brottet. Vidare slår lagen ofta till med straff redan innan någon sådan störning har hunnit ske som påkallar restitution eller annan ekonomisk återupprättelse. Redan ett misslyckat försök till brott gör sålunda ofta sin förövare straffbar, ehuru straffet plägar bli mindre strängt än för det fullbordade brottet, och även vissa slags mera påtagliga förberedande åtgärder för brotts begående är i en del fall straffbelagda såsom förberedelse till brott. Några förmögenhetsbrott, vilka formellt framträder som självständiga företeelser med egna namn, är i själva verket åtminstone troliga förstadier till mera framskridna angrepp på förmögenhet. Detta är fallet med *svindleri* och *ockerpankning* i förhållande till bedrägeri respektive utpressning. Som en ansats till olovligt egendomsberövande ter sig brottet *fyndförseelse*, vilket består i underlåtenhet att fullgöra föreskriven skyldighet att anmäla hittegods.

Vid förmögenhetsbrotten, såväl de straffbara förberedelserna och försöken som de fullbordade brotten, är det liksom vid allvarigare brott överhuvud en nästan undantagslös regel, att inte bara gärningsmannen eller

gärningsmännen blir straffbara utan därjämte anstiftare och medhjälpare, alltså även personer som har gjort sig skyldiga till delaktighet i brotten.

Ehuru förmögenhetsbrotten brukar uppfattas väsentligen som angrepp på eller hot emot enskilda personers intressen, tillkommer det som huvudregel allmänne åklagaren att självmant väcka åtal mot de för brotten ansvariga, när bevisningen synes vara tillräckligt stark för att motivera åtal. De flesta förmögenhetsbrotten ligger under allmänt åtal utan några mera ingripande förbehåll eller utan andra förbehåll än dem som gäller för brott i allmänhet. I praktiken fordras naturligen så gott som alltid en anmälan till åklagaren eller till polismyndigheten för att åtal skall komma till stånd. En speciell åtalsföresättning gäller beträffande *bokföringsbrott*, och i fråga om alla slags brott måste bestämmelserna om åtals- eller brottspreskription observeras.

Bland förmögenhetsbrotten finns inte något rent målsägandebrott eller angivelsbrott, dvs. brott som får åtalas endast av den förnärmade respektive endast efter formlig angivelse av denne (bortsett från vissa slags

olovlig jakt). Beträffande somliga mindre svåra förmögenhetsbrott är däremot stadgat, att fråga om åtal för dem skall prövas och avgöras av överordnad åklagare, vilken skall själv åtala eller medge åtal genom distriktsåklagaren blott om åtal finnes vara påkallat "ur allmän synpunkt". Dessa brott är oredligt förfarande, olovligt förfogande, olovligt brukande, åverkan och tagande av olovlig väg. (För olovlig jakt och olovligt fiske gäller särskilda åtalsbegränsningar.) Vid övriga förmögenhetsbrott undantagandes grov stöld, rån, grovt bedrägeri och grov förskingring samt gäldenärsbrotten och skadegörelsebrotten är allmänne åklagarens åtalsrätt beroende av vissa förutsättningar, när närmare släktskap eller dylikt personligt förhållande råder mellan den kränkte och gärningsmannen eller någon till brottet medverkande.

Beträffande strafflagens vinningsbrott gäller överlag, att vinningsrekvisitet under viss förutsättning anses uppfyllt även när inte gärningsmannen själv utan någon annan har fått vinningen av brottet. Härom gäller följande bestämmelse:

SL 3:7. Straff som lagen utsätter för det fall att någon genom brott bereder sig vinning eller tillägnar sig något skall jämväl tillämpas, då någon avsiktligen bereder annan vinning eller tillägnar annan något. (Lag 30 juni 1948.)

(F 22:9. Straff som är utsatt för det fall att man genom brott bereder sig vinning eller tillägnar sig något skall jämväl tillämpas, då man avsiktligen bereder annan vinning eller tillägnar annan något.)

Strafflagens 20 kap. bär rubriken "Om stöld och rån; så ock om egenmäktigt förfarande". Det motsvaras i brottsbalksförslaget av 6 kap. "Om stöld, rån och andra tillgreppsbrott".

Stöld

SL 20: 1 (F 6: 1). Var som olovligen tager vad annan tillhör med uppsåt att tillägna sig det (*att tillägna sig det eller att bruka det tillgripna utan att återställa det*), dömes, där tillgreppet innebär skada, för stöld till straffarbete i högst två år eller fängelse (*till fängelse i högst två år*).

SL 20: 2 (F 6: 2). Är stöld med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, skall för snatteri dömas till böter eller fängelse (*till böter eller fängelse i högst sex månader*).

SL 20: 3. Stjäl någon från dödsbo vari han är delägare, eller stjäla makar, syskon, föräldrar och barn, adoptivföräldrar och adoptivbarn eller fosterföräldrar och fosterbarn från varandra medan de sammanbo, dömes för bo-

dräkt till böter eller fängelse. Samma lag vare, där någon stjälar lösöre vari han äger del. Medverka flera till stöld och gäller vad nu är sagt någon av dem, dömes jämväl envar av de övriga för bodräkt, dock ej den som handlat med uppsåt att tillägna sig det tillgripna.

I fråga om straff för återfall i brott skall bodräkt anses som ringa stöld. (Lag 30 juni 1948.)

(F 6: 3. Stjäla någon . . . till böter eller fängelse i högst sex månader. Samma lag vare där . . . att tillägna sig det tillgripna eller att själv bruka det.)

SL 20: 4. Är brott som förut i detta kapitel är sagt med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grovt, skall för grov stöld dömas till straffarbete i högst sex år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det förövats medelst inbrott eller avsett sak som någon bar på sig, eller gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel, eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

(F 6: 4. Är brott som förut i detta kapitel

är sagt att anse som grovt, skall för grov stöld dömas till fängelse från och med sex månader till och med sex år.

Vid bedömande . . . bar på sig, om gärningsmannen . . . skada.)

Stöld är det mest primitiva angreppet på den lagliga egendomsordningen och har därför på goda grunder placerats främst i lagens katalog över förmögenhetsbrotten. Utmärkande för stölden är dels det handgripliga tillvägagåendet, ett **tillgrepp**, och dels tjuvens uppsåt att för alltid beröva ägaren det stulna (utan någon ersättning) samt att bereda sig själv eller någon annan en ekonomisk fördel av detsamma, vare sig fördelen är bestående eller endast kortvarig. Ett sådant uppsåt kallas **tillägnelseuppsåt**.

I typiska stöldfall sker tillgreppet genom att gärningsmannen utan lov tar i sin besittning egendom som tillhör annan och befinner sig i ägarens eller tredje persons besittning. Juridiskt sett är brottet fullbordat redan när gärningsmannen har så att säga lagt beslag på föremålet, t.ex. stoppat ned det i en säck eller langat ut det genom ett fönster, även om han blir överraskad och tar till flykten utan att få

med sig något byte av tillgreppet. Saker som innehas av två personer gemensamt men äges helt av den ene kan stjälas av den andre genom att han överför sakerna i sin ensambesittning, kanske för att strax avyttra dem till en tredje person (ang. fall av samäganderätt se SL 20: 3). En arbetare som i tillägnelseuppsåt bortför arbetsgivarens tillhörigheter från dennes lokaler stjal alltså från arbetsgivaren, även om han på grund av sina arbetsuppgifter har haft sakerna självständigt om hand (jfr *förskingring*).

Å andra sidan kan det under vissa omständigheter bli stöld att omhändertaga sådant som inte befinner sig i någons innehav och som man får tillvarataga, om det sker i hederligt uppsåt. Den som lägger sig till med en annan tillhörig, tappad eller kvarglömd sak för egen räkning gör sig nämligen skyldig till stöld, om ägaren hade kunnat återfinna saken utan större svårigheter och gärningsmannen inser detta. Hade saken i stället varit praktiskt taget förlorad för ägaren utan bistånd av en rätt-sinnig upphittare, bleve ett omhändertagande av saken med tillägnelseuppsåt att bedöma som *olovligt förfogande* (jfr även *fyndförelse*).

Det hör till stöldens begrepp, att den be-

stulne lider en ekonomisk skada genom förlusten av det stulna. Om ett tillgripet föremål inte har något egentligt ekonomiskt värde, såsom fallet kan vara t.ex. med ett brev eller ett protokoll, föreligger därför inte stöld utan *egenmäktigt förfarande*.

Tillgriper någon en sak i avsikt att senare lämna den tillbaka till ägaren, så har han inte haft tillägnelseuppsåt, och tillgreppet är enbart egenmäktigt förfarande. Vid tillgrepp av bilar och motorcyklar för användning under kortare tid anses gärningsmannen inte ha haft något tillägnelseuppsåt, när han måste ha räknat med att ägaren skulle återfå fordonet rätt snart efter det att han själv hade övergivit det, och tillgreppet hänföres då till egenmäktigt förfarande, ej till stöld. Själva tillgreppet anses ej som annat brott för att fordonet har skadats eller förstörts genom vårdslös körning. Vårdslösheten blir ett särskilt brott, ett trafikbrott. Naturligtvis utgör tillgreppet stöld, om gärningsmannen har haft för avsikt att definitivt frånhända ägaren fordonet t.ex. genom att sälja det (ett sådant syfte kan framgå av åtgärder som försvårar ett igenkännande av fordonet, såsom utbyte av skylltar, omklädsel eller omlackering).

Emellertid kan ett fordonstillgrepp bli stöld även utan en sådan avsikt. Om tillgreppet har inneburit risk för att ägaren aldrig skulle återfå fordonet samt denna risk har stått klar för gärningsmannen redan vid tillgreppet, skall han nämligen dömas för stöld, såvida det kan antagas, att han skulle ha tagit fordonet även om han hade utgått från att ägaren aldrig skulle få igen det. I stort sett kan detta sägas betyda, att de utpräglat hänsynslösa tillgreppen av motorfordon behandlas som stölder. Enligt det av straffrättskommittén avgivna förslaget till brottsbalk skall alla fordonstillgrepp av den vanliga typen (där gärningsmannen tänker lämna fordonet var som helst efter begagnandet) rubriceras som stöld. Kommittén föreslår nämligen en sådan utvidgning av stöldparagrafen, att det inte blir nödvändigt med tillägnelseuppsåt för att ett tillgrepp skall bli stöld, ty med tillägnelseuppsåt skall jämföras ett uppsåt att bruka det tillgripna utan att återställa det.

Som föremål för stöld kan förekomma alla handa slags lös egendom med ekonomiskt värde (saker, pengar, värdehandlingar, bankböcker, ransoneringskort, inköpslicenser), men även delar av fast egendom kan stjälas såvitt

de kan lösgöras och bortföras (därmed förvandlas det stulna givetvis till lös egendom). Beträffande beståndsdelar av eller tillbehör till fast egendom gäller dock sedan gammalt några undantag från stöldbestämmelsernas tillämpning. Somliga vilda växter eller växt-delar, såsom blommor, svampar, bär och kot-tar, är i naturtillståndet inte i någon persons ägo utan får fritt plockas av vem som helst som har rätt att beträda marken. Men när de väl har tagits är de inte längre fria för envar utan föremål för insamlarens äganderätt. Om en del andra rena naturalster och några slag av mindre värdefull död materia gäller visser-ligen, att de i naturtillståndet tillhör mark-ägaren men också att tillgrepp av desamma regelmässigt inte behandlas som stöld utan såsom ett lindrigare brott, som är likställt med ringa skadegörelse och liksom sådant brott kallas *åverkan* (straffet är endast dags-böter, och brottet ligger ej ovillkorligen un-der allmänt åtal). Sålunda föreligger vanligt-vis bara åverkan, om någon ”i skog eller mark olovligen tager växande träd eller gräs eller, av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda eller ock vind-fälle, sten, grus, torv eller annat sådant, som ej

är berett till bruk". Skulle brottet med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter inte vara att anse som ringa blir det ej bedömt som åverkan utan straffas enligt vanliga bestämmelser som stöld (under särskilda förhållanden i stället som *förskingring* eller *olovligt förfogande*). Se nedan SL 24:2 (*F* 10:2) andra stycket och SL 20:8 (*F* 6:9) första stycket.

Stöldbrottet är med hänsyn till svårhet indelat i tre grader med olika straffskalor: ringa stöld eller snatteri, medelsvår ("enkel") stöld och grov stöld. Inbrottsstöld och fickstöld hänföres i allmänhet till grov stöld. I övrigt har naturligtvis värdet av det stulna i regel den största betydelsen för brottets gradering, men den gamla bestämda värdegränsen mellan stöld och snatteri (30 kr.) finns ej längre. Snatteri preskriberas efter två år (så även åverkan), medelsvår stöld efter fem år och grov stöld efter tio år. Preskriptionstiden för snatteri (men ej åverkan) och medelsvår stöld förlänges dock till fem respektive tio år under speciella förhållanden (särskilda återfallssituationer). Preskriptionstiden för grov stöld kan förlängas genom förövande av nytt brott med minst samma preskriptionstid.

Vissa kombinationer av stöld med våld eller tvång kallas *rån* och bestraffas strängare än annan stöld. Särskilda rättsförhållanden mellan den brottslige och den bestulne föranleder tvärtom att stöld (dock ej rån och grov stöld) bedömes mildare såsom *bodräkt*.

Försök till medelsvår och grov stöld (men ej försök till snatteri eller åverkan) är straffbelagt ävensom vissa former av förberedelse därtill, se nedan SL 20: 10 (*F 6: 11*). Ett inbrott i avsikt att stjäla blir vanligtvis bedömt som försök till grov stöld.

Bodräkt kallas somliga förskingringsliknande specialfall av stöld, nämligen dödsbodelägares stöld från dödsboet, stöld mellan sammanboende familjemedlemmar samt stöld av lösören mellan personer som är samägare till egendomen, allt under den förutsättningen att stölden inte är grov (den betraktas då inte som bodräkt utan som vanlig, grov stöld). Rån kan inte bli bedömt som bodräkt. Straffet för bodräkt är lindrigare än straffet för stöld i allmänhet. Preskriptionstiden är normalt två år. Försök och förberedelse till bodräkt är straffria.

Rån

SL 20: 5. Var som stjal medelst våld å person eller medelst hot som innebär trängande fara eller, sedan han begått stöld och anträffats å bar gärning, sätter sig med sådant våld eller hot till motvärn mot den som vill återtaga det tillgripna, dömes för rån till straffarbete från och med ett till och med åtta år. Samma lag vare om den som med sådant våld eller hot tvingar någon till handling eller underlåtenhet, som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvungne eller någon i vars ställe denne är.

Varder vid rån någon så våldförd att han därav får döden eller svår kroppsskada eller är rånet eljest att anse som grovt, skall gärningsmannen dömas till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år.

Lika med våld å person skall anses åtgärd, varigenom någon försättes i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

(F 6: 5. Var som . . . till fängelse från och med ett till och med åtta år. Samma lag . . . denne är.

Lika med våld å person skall anses att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.)

(F 6: 6. Är rån att anse som grovt, skall för grovt rån dömas till fängelse från och med fyra till och med tio år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningsmannen tillfogade svår kroppsskada eller gärningen ådagalade synnerlig förslagenhet eller grymhet eller innefattade ett hänsynslöst utnyttjande av den rånades skyddslöshet eller utsatta ställning.)

Rån kallas vissa svåra fall av stöld och utpressning. Stöld blir att bedöma som rån om den utföres "medelst våld å person eller medelst hot som innebär trängande fara". De citerade orden syftar på ett inte alltför obetydligt våld i form av misshandel eller kroppsligt betvingande respektive ett hot om omedelbara grova våldsåtgärder mot den som gärningsmannen vill betvinga. Likställt med våld är att offret mot sin vilja bedövas eller på annat sätt göres oförmögen att bruka sina kroppskrafter så som han vill. Alla de nämnda tvångsåtgärderna sammanfattas i begreppet **råntvång**. Vidare övergår stöld till rån om tjuven anträffas på bar gärning och därvid med råntvång sätter sig till motvärn mot den

som vill ta tillbaka det stulna. *Utpressning* bedömes som rån om det begagnade hotet har karaktär av råntvång. Detta innebär enligt det sagda, att gärningsmannen hotar med omedelbart grovt våld mot den som genom hotet tvingas att lämna ifrån sig pengar eller saker eller vidtaga en annan förlustbringande åtgärd, såsom att avlämna en revers utan valuta (om förlusten drabbar någon annan än den tvungne ändrar detta i och för sig inte brottets karaktär).

Om ett rån utföres i "samarbete" mellan två gärningsmän — den ene misshandlar eller håller fast och den andre plundrar offret — skall båda gärningsmännen dömas för rån.

Rån är indelat i två svårhetsgrader och belagt med strängt straff. För grovt rån kan straffet sålunda bli straffarbete på livstid. Rån anses alltid som grovt, om den våldförde har avlidit av sina skador eller eljest har fått svår kroppsskada, såvida inte döden eller skadan har berott på ren olyckshändelse, se SL 5:12 andra stycket. Brottsbalksförslaget innebär, jämte borttagande av livstidsstraffet, en uppmjukning av förutsättningarna för att rån skall bli grovt. Till skillnad från SL intar förslaget vidare den ståndpunkten, att om den

rånade avlider eller får (en icke ringa) kroppsskada genom brottsligt vållande av gärningsmannen denne skall dömas inte bara för rån utan också för vållande till annans död respektive vållande till kroppsskada. Huruvida rånet skall anses som grovt eller ej skall avgöras oberoende av vållandebrottet med hänsyn till de omständigheter vid rånet som har omfattats av gärningsmannens uppsåt.

Normal preskriptionstid är för icke grovt rån tio år, för grovt rån (tills vidare) tjugofem år. Försök till rån är straffbelagt och likaså åtskilliga slag av förberedelse till detta brott, se nedan SL 20: 10 (F 6: 11).

Egenmäktigt förfarande

SL 20: 6. Var som olovligen tager och brukar eller eljest tillgriper något, dömes, där ej fall är för handen som särskilt i detta kapitel omförmäles, för egenmäktigt förfarande till böter eller fängelse. Samma lag vare, där någon utan tillgrepp, genom att anbringa eller bryta lås eller annorledes, olovligen rubbar annans besittning eller ock genom motvärn eller

på annat dylikt sätt hindrar annan i utövning av rätt att kvarhålla eller taga något.

Är egenmäktigt förfarande att anse som grovt, skall till straffarbete i högst två år eller fängelse dömas. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det förövats med våld eller hot eller innefattat tillgrepp av annans fortskaffningsmedel som brukats vårdslöst, eljest vanvårdats eller icke återställts.

(F 6:7. Var som ... till böter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst två år. Samma lag vare där ... besittning eller ock med våld eller hot om våld hindrar annan ... taga något.)

Såsom egenmäktigt förfarande betecknas flera slags (ofta tämligen lindriga) brott, vilka innebär rubbning i egendomsförhållanden utan att ha karaktär av vare sig orättmätiga egendomsförvärv eller *självtäkt*. Bland dessa brott märkes vissa slags olovliga tillgrepp, vidare annan olovlig besittningsrubbning än tillgrepp, såsom att anbringa eller bryta lås för andras tillhörigheter, och slutligen förhindrande av utövningen av vissa privata maktbefogenheter (bl.a. befogenheten att "å

färsk gärning” återtaga tjuvgods, se *själv-täkt*, jfr *rån*, samt sådan retentionsrätt som kan tillkomma hyresvärd, hotellvärd, hantverkare, innehavare av jakträtt eller fiskerätt m.fl.).

Sådana olovliga tillgrepp som annars skulle vara *stöld* blir egenmäktigt förfarande, när ekonomisk skada ej kan följa av tillgreppet eller ett tillägnelseuppsåt saknas hos gärningsmannen. Att tillgripa ett föremål och samtidigt lämna ägaren full ersättning eller säker garanti för full ersättning är alltså egenmäktigt förfarande och likaså att tillgripa ett föremål som saknar egentligt ekonomiskt värde, såsom ett vanligt brev, en lapp med adresser e.d. Ett annat exempel på egenmäktigt förfarande är att självrådigt ta en sak som pant från en gäldenär som inte har förbundit sig att pantsätta saken för skulden. (Om gäldenären har pantförskrivit saken för sin skuld men vägrar att lämna ut den till fordringsägaren begår den senare endast olaga *självtäkt*, om han tar panten i besittning.) Den som eljest tar en annans sak utan lov för att senare återställa den, eventuellt efter att ha använt den på något sätt, har naturligtvis inte heller något tillägnelseuppsåt. Därför är

tillgreppet (inklusive ett eventuellt begagnande) blott egenmäktigt förfarande och ej stöld, även om gärningsmannen skulle försumma att lämna tillbaka saken. Om han efter tillgreppet faller för frestelsen att beröva ägaren saken, t.ex. genom att sälja, pantsätta, ge bort, förbruka eller helt enkelt avsiktligt behålla den, gör han sig dock skyldig till ytterligare ett brott, *olovligt förfogande*.

Ett olovligt tillgrepp av motorfordon med åtföljande kortvarigt nyttjande av fordonet anses som egenmäktigt förfarande, när gärningsmannen inte har haft sådant uppsåt att tillgreppet blir att betrakta som *stöld*. Varken det otillåtna begagnandet av fordonet eller bensinförbrukningen betraktas som särskilt brott utan de anses ingå i det egenmäktiga förfarandet, fastän de inte är nödvändiga beståndsdelar av detta. Tillgrepp av motorfordon blir ofta hänfödda till **grovt** egenmäktigt förfarande (med samma straffskala som medelsvår stöld), när fordonet, som det heter i lagen, "brukats vårdslöst, eljest vanvårdats eller icke återställt". "Billån" är en ironisk benämning och icke någon juridisk term. Förslaget till brottsbalk innebär en sådan lagändring att det vanliga slaget av tillgrepp av

motorfordon alltid kommer att behandlas som stöld.

Även i fastighetsförhållanden kan egenmäktigt förfarande förekomma, t.ex. ett orättmäktigt utestängande av en hyresgäst från den förhyrda lägenheten eller en obehörig avstängning av en enskild väg till de vägberättigade grannarnas förfång. Se vidare nedan SL 20: 8 (*F 6: 9*).

Egenmäktigt förfarande har, som antytts ovan, två svårhetsgrader. För den lägre graden är preskriptionstiden normalt två år, för grovt egenmäktigt förfarande är den alltid fem år. Försök är straffbart endast när det rör sig om tillgrepp av fortskaffningsmedel, se nedan SL 20: 10. Denna försöksbestämmelse kommer att utgå såsom överflödigt, om stöldparagrafen utvidgas på det föreslagna sättet, jfr nedan *F 6: 11*. Straff är inte utsatt för förberedelse till egenmäktigt förfarande.

Självtäkt

SL 20: 7 (*F 6: 8*). Rubbar man olovligen annans besittning för att själv taga sig rätt, dömes

för självtäkt till böter eller fängelse (till böter eller fängelse i högst sex månader).

I den fredliga sammanlevnadens intresse är det i allmänhet förbjudet för medborgaren att själv bruka våld eller andra direkta maktmedel mot person eller egendom även i de fall där avsikten endast är att komma i åtnjutande av en laglig rättighet. Som huvudregel gäller att endast statens organ får använda tvång mot medborgaren för att förmå honom att uppfylla sina rättsliga skyldigheter mot andra. Ett exempel: Den som har hyrt ut en skrivmaskin får inte efter hyrestidens utgång (och ännu mindre dessförinnan) ta tillbaka maskinen utan hyresmannens samtycke. Om den senare vägrar att lämna ut maskinen får ägaren i sista hand stämma honom till domstol för att få honom dömd att återlämna maskinen, och därefter får ägaren, om innehavaren fortfarande framhärdar i sin vägran, begära verkställande av domen hos den exekutiva myndigheten. Om ägaren själv tar tillbaka maskinen mot hyresmannens bestridande gör han sig skyldig till en olaglig handling som kallas självtäkt (han tar sig själv sin rätt). Gör han det före hyrestidens utgång och alltså

”utan rätt”, begår han *egenmäktigt förfarande*, vilket är ett svårare brott än självtäkt.

Undantagsvis är likväl självtäkt tillåten. Det är sålunda stadgat i en övergångsbestämmelse till 1942 års ändringar i strafflagen, ”att varje besittningsförhållande som någon utan rätt rubbat må å färsk gärning återställas av den vars besittning rubbats eller som är i hans ställe”. Således är det bl.a. tillåtet för ägaren av stulet gods att personligen eller genom någon medhjälpare ta tillbaka godset, om det påträffas kort tid efter stöldens förövande. Men den som olovligen, dvs. utan stöd av lag och utan vederbörligt samtycke, rubbar annans besittning till egendom för att själv ta sig rätt skall dömas till straff för självtäkt. Han har visserligen i viss mening den s.k. materiella rätten på sin sida, men hans brott ligger i att han för att kunna utöva sin rättighet begagnar maktmedel som endast de exekutiva myndigheterna får tillgripa. Just därför beskrevs brottet tidigare i lagen som att ”gripa Konungens befallningshavande i ämbetet”.

Frånsett olikheter i de föreliggande rättsförhållandena kan självtäkt överensstämma med ett olovligt tillgrepp ”utan rätt” (t.ex. stöld) och alltså innebära att gärningsmannen

tar en sak från en annan person. Så förhåller det sig i det redan nämnda exemplet med den uthyrda skrivmaskinen. Man kan också bl.a. tänka sig det fallet, att A har sålt en radio på avbetalning till B med det vanliga villkoret att A skall få tillbaka radion, om B dröjer utöver en viss tid med en förfallen avbetalningspost. Om nu B har slarvat med betalningarna och A:s lagliga rätt att återfå apparaten (enligt lagen om avbetalningsköp) har inträtt, gör A sig skyldig till brottslig självtäkt, om han utan B:s medgivande tar tillbaka apparaten (det spelar härvid ingen roll om B i avbetalningskontraktet uttryckligen har tillförsäkrat A rätt att vid betalningsförsummelse själv återtaga godset utan anlitande av myndighet). Den riktiga vägen för A är att begära handräckning hos utmätningsmannen, om han inte kan komma till en frivillig uppgörelse med B.

Olaga självtäkt kan också liksom egenmäktigt förfarande vara en annan besittningsrubbing än tagande av en sak, t.ex. brytande av ett stängsel över en väg som man har rätt att begagna. Se vidare närmast följande lagrum.

Preskriptionstiden för olaga självtäkt är alltid två år. Försök och förberedelse är inte straffbelagda.

Olovligt tillgrepp och intrång å fastighet

SL 20: 8 (*F 6: 9*). Tager någon i skog eller mark olovligen sådant som avses i 24 kap. 2 § andra stycket (*10 kap. 2 § andra stycket*) och är ej brottet enligt vad där sägs att anse som åverkan, skall vad i detta kapitel är stadgat angående tillgrepp äga tillämpning.

Gör någon intrång i annans besittning av fastighet, såsom genom att olovligen anbringa eller bryta stängsel, bygga, gräva, plöja, upptaga väg eller låta kreatur beta, eller skiljer obehörigen (*skiljer någon obehörigen*) annan från besittning av fastighet eller del därav, skall vad i 6 och 7 §§ (*7 och 8 §§*) sägs om egenmäktigt förfarande eller självtäkt (*eller om självtäkt*) äga tillämpning. (Lag 30 juni 1948.)

Olovlig kraftavledning

SL 20: 9. Avleder någon olovligen elektrisk kraft, straffes för olovlig kraftavledning högst med straffarbete i två år; är brottet grovt, dömes till straffarbete i högst fyra år.

(*F 6: 10. Avleder någon olovligen elektrisk kraft, dömes för olovlig kraftavledning*

till fängelse i högst två år eller böter. Är brottet grovt, vare straffet fängelse i högst fyra år.)

Rätten att förfoga över elektrisk energi skyddas av en specialbestämmelse om straff för den som olovligen avleder elektrisk kraft. Bestämmelsen gäller bara elektricitet och inte andra energiformer, men för korthetens skull kallas brottet endast olovlig kraftavledning. Under bestämmelsen hemfaller flera olika slags förfaranden, genom vilka någon förbrukar eller förstör elektrisk energi för någon annan utan lov. För det mesta går brottet till så, att en abonnent på elektricitet tillgodogör sig strömmen genom att ansluta en extra kabel, som leder strömmen förbi den mätare efter vilkens ställning abonnenten skall betala för elektriciteten till leverantören.

Olovlig kraftavledning har två svårhetsgrader, av vilka den svårare kallas grov olovlig kraftavledning. Straffet är ganska strängt. Preskriptionstiden är för den lägre graden normalt fem år, för den högre graden normalt tio år. Även försök till brottet samt vissa former av förberedelse därtill är straffbelagda, se närmast följande lagrum.

Försök och förberedelse m. m.

SL 20: 10. Försök eller förberedelse till brott som i 1, 4, 5 eller 9 § sägs så ock underlåtenhet att avslöja brott som i 5 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Samma lag vare beträffande försök till sådant tillgrepp av fortskaffningsmedel, som är straffbart enligt 6 §. Såsom förberedelse till rån anses ock stämpling.

Gör vid försök till rån gärningsmannen så grovt våld å annan, att denne därav får döden, må till straffarbete på livstid dömas. (Lag 30 juni 1948.)

(F 6: 11. Försök eller förberedelse till stöld, grov stöld, rån, grovt rån eller olovlig kraftavledning, så ock stämpling till eller underlåtenhet att avslöja rån eller grovt rån straffes efter ty i 21 kap. stadgas.)

SL 20: 11. (Upphävd genom lag 30 juni 1948.)

Åtal

SL 20: 12. Har brott som i detta kapitel omförmäles föröfvats mot make eller trolovad till gärningsmannen eller annan till brottet med-

verkande eller mot syskon, skyldeman i rätt upp- eller nedstigande led eller den som i första svågerlag lika nära är eller mot adoptivföräldrar eller adoptivbarn, fosterföräldrar eller fosterbarn, må, där ej fråga är om grov stöld eller rån, allmän åklagare väcka åtal allenast om brottet av målsägande till åtal angives eller ock statsåklagaren finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat. Såsom medverkan anses vid tillämpning av detta stadgande jämväl brott som i 21 kap. 6 § sägs. (Lag 30 juni 1948.)

(F 6: 12. Har brott . . . till gärningsmannen eller till annan vid brottet medverkande . . . grov stöld, rån eller grovt rån, åklagare väcka åtal allenast om brottet av målsägande angives till åtal eller ock åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt. Såsom medverkan anses vid tillämpning av detta stadgande jämväl häleri och häleriförseelse.)

Strafflagens 21 kap. bär rubriken "Om bedrägeri och dylik oredlighet; så ock om utpressning, ocker och häleri". Det motsvaras i brottsbalksförslaget av 7 kap. "Om bedrägeri och annan oredlighet".

Bedrägeri och bedrägligt beteende

SL 21:1 (F 7:1). Var som medelst vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet, som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde eller någon i vars ställe denne är, dömes för bedrägeri till straffarbete i högst två år eller fängelse (*till fängelse i högst två år*).

SL 21:2 (F 7:2). Är bedrägeri med hänsyn till skadans omfattning och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, skall för bedrägligt beteende dömas till böter eller fängelse (*till böter eller fängelse i högst sex månader*).

Begagnar sig någon av husrum, förtäring, transport, tillträde till föreställning eller annat dylikt, som tillhandahålles under förutsättning av kontant betalning, och gör ej rätt för

sig (*och gör han ej rätt för sig*), straffes, evad han vilseleder någon eller ej, för bedrägligt beteende eller, om brottet ej är att anse som ringa, för bedrägeri. Samma lag vare, där (*vare där*) någon som har att betjäna allmänheten efter viss taxa tager betalning utöver taxan utan att påvisa avvikelsen.

SL 21: 3. Är brott som förut i detta kapitel är sagt med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grovt, skall för grovt bedrägeri dömas till straffarbete i högst sex år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningsmannen missbrukat allmänt förtroende eller begagnat falsk handling eller vilseledande bokföring eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

(F 7: 3. Är brott som förut i detta kapitel är sagt att anse som grovt, skall för grovt bedrägeri dömas till fängelse från och med sex månader till och med sex år.

Vid bedömande ... skada.)

Att tillskansa sig en ekonomisk fördel på någon annans bekostnad genom en osanning är i allmänhet straffbart som bedrägeri.

De väsentliga kännetecknen på bedrägeri är att man på svikligt sätt förmår någon annan till en förlustbringande handling (eller underlåtenhet) och därmed bereder sig själv (eller någon som man vill gynna) en motsvarande vinst (jfr i det senare hänseendet *oredligt förfarande*).

Ett enkelt exempel på bedrägeri är följande. A erbjuder B att få köpa en dammsugare och påstår därvid att apparaten är "fabriksny", ehuru den i verkligheten är mycket sliten och endast nödtorftigt reparerad samt följaktligen inte värd det begärda priset. B tror på uppgifterna och köper därför apparaten. Brottet börjar här med att A medvetet inger B en oriktig uppfattning, alltså med ett vilseledande. B vidtager sedan en ekonomisk åtgärd, köpet, genom vilket han lider en förlust och A gör en vinst. För att A:s handling skall bli bedrägeri måste vilseledandet vara orsak till B:s ekonomiska disposition. Om B av någon speciell anledning hade velat komma över just den dammsugaren (t.ex. för att utforska en fabrikationshemlighet) och skulle ha betalt samma pris även om han hade vetat i vilket skick den befann sig, hade vilseledandet inte varit bestämmande för köpet, och därmed

skulle bedrägeri ha varit uteslutet (vilket ju hade varit tur för A).

Vilseledandet vid bedrägeri behöver inte nödvändigt ske genom en muntlig eller skriftlig osanning. Det räcker att man bibringar någon annan en oriktig föreställning på ett eller annat sätt, t.ex. genom att uppträda som om man hade en viss syssla eller ägde en viss kompetens, ehuru så inte är fallet. Det kan också vara nog att man lämnar undvikande svar på frågor som ställes av en medkontrahent, så att denne drar felaktiga slutsatser. Men för bedrägeri fordras att man är medveten om motpartens misstag eller åtminstone har en misstanke därom. Brottet kan slutligen ibland begås utan något egentligt vilseledande genom att man utnyttjar en redan förefintlig missuppfattning hos någon annan person. För att bedrägeriansvar skall komma i fråga i ett sådant fall måste man av särskild orsak ha haft en plikt att inte skrida till handling utan att först ha rättat medkontrahentens misstag. Även eljest kan man emellertid under vissa förhållanden bli straffbar vid utnyttjande av annans villfarelse, nämligen för *ocker*. Den som har gjort en lönande affär och därvid har dragit sin medkontrahent vid näsan

är alltså inte på den säkra sidan bara för att han inte själv har ljugit för den andre. Emellertid är det naturligtvis i någon omfattning tillåtet i affärslivet att dra fördel av speciella insikter eller informationer som en medkontrahent saknar. Något helt annat är det att tillgodogöra sig pengar eller saker, som man har råkat få genom ett rent förbiseende eller misstag. När själva mottagandet av egendomen i sådant fall inte utgör bedrägeri, kan tillgodogörandet av den bli straffbart som *olovligt förfogande*.

Bedrägeri kan förövas på de mest skiftande sätt. Sålunda kan vilseledandet gälla snart sagt vad som helst, inte bara beskaffenheten av en vara som gärningsmannen säljer utan också t.ex. hans sociala ställning eller hans egna avsikter (typiskt för "solochvår"-bedragaren). Ovederhäftiga personer lyckas emellannåt få köpa varor på kredit eller låna pengar genom lögnaktiga försäkringar om sin vilja eller förmåga att betala. Deras förfarande är bedrägeri, s.k. kreditbedrägeri, såvida varorna ej skulle ha lämnats ut på kredit respektive lån ej skulle ha erhållits på grundval av riktiga upplysningar eller lån skulle ha erhållits endast på strängare villkor. Naturligtvis är det

också bedrägeri att förmå andra till att ge almosor eller understöd genom att dikta upp historier om sjukdom eller invaliditet osv.

Bedrägeri förutsätter att ekonomisk skada uppkommer. Detta betyder, att den som utsättes för brottet kommer i ett sämre ekonomiskt läge än han skulle ha befunnit sig i om han aldrig hade företagit den handling som han blev lurad till. Om någon lockas in i en affär med löften om "storkovan" under osannfärdiga påståenden om affärens lönsamhet och i sinom tid kommer ur affären utan vinst men likväl med sina satsade slantar i behåll, så har han inte varit utsatt för bedrägeri endast på den grund att han har gått miste om en förtjänst. Detta räknas nämligen inte som skada i lagens mening. Ett annat exempel: Om en person A inom kort tid behöver likvida medel och därför med diverse fantasiuppgifter övertalar B att köpa en fastighet av honom i all hast men för ett fullt skäligt pris, kan B sedan visserligen sannolikt få köpet att gå tillbaka genom att stämma A till domstol med yrkande om köpets återgång på grund av svek, men A har inte begått bedrägeri mot B, emedan B inte har lidit någon förlust genom köpet. Under vissa förhållanden kan emellertid

liknande svikliga affärer utan bevislig skada som resultat bli straffbara som *oredligt förfarande*.

Förlusten vid bedrägeri behöver inte träffa den som luras. Bedrägeri föreligger även i det fall att den vilseledde handlar som ombud eller som annan ställföreträdare för en tredje man, vilken blir skadelidande genom dispositionen och alltså får "ta stöten" (jfr *behörighetsmissbruk*).

Bedrägeribrottet är uppdelat på tre svårhetsgrader, ringa bedrägeri eller bedrägligt beteende (vilket dessutom är namn på ett annat, närliggande brott), medelsvårt ("enkelt") bedrägeri och grovt bedrägeri. Begagnande av falsk handling eller vilseledande bokföring såsom medel för bedrägeri gör ofta att bedrägeriet blir bedömt som grovt. Normalt preskriberas ringa bedrägeri efter två år, medelsvårt bedrägeri efter fem år och grovt bedrägeri efter tio år. Försök till medelsvårt och till grovt bedrägeri (men ej till ringa bedrägeri) är straffbart liksom vissa former av förberedelse därtill. Det är bl.a. straffbar förberedelse till bedrägeri att anlägga brand i egen fastighet för att få ut försäkringssumman. Se nedan SL 21: 8 (F 7: 11).

Bedrägligt beteende såsom särskilt brott är besläktat med bedrägeri och överensstämmar i vissa fall principiellt med detta men brukar vara av lindrig art.

Som exempel på det särskilda brottet bedrägligt beteende kan nämnas s.k. automatbedrägeri, varmed menas ett missbruk av en automat för försäljning av konfekt eller cigaretter eller för telefonsamtal osv. på så vis, att man genom ett eller annat knep betjänar sig av automaten utan att lämna gångbara mynt till angivet belopp i utbyte. Att åka gratis som smygpassagerare på tåg eller båt eller kanske rentav i flygmaskin hör också hit, ävensom att bereda sig tillträde till teaterföreställning, idrottstävling o.d utan att erlægga föreskriven entréavgift. Typiska fall av bedrägligt beteende är att någon avsiktligt smiter från betalningen för vistelse på hotell, för förtäring på restaurang eller för färd med taxibil.

En förutsättning för brottet är att den betalningsskyldige ej har fått och ej heller trott sig äga kredit. I annat fall ligger det inte något brott i hans underlåtenhet att betala kontant. Den som medvetet undandrar sig att betala t.ex. på hotell eller restaurang eller för resa med taxi skall dömas för bedrägligt bete-

ende vare sig han har haft bedräglig avsikt från början eller får infallet att smita först när han skall göra upp.

Bedrägligt beteende är ett uppsåtligt brott liksom de flesta förmögenhetsbrotten. Därför kan man inte döma den som har ätit och druckit på en restaurang i avsikt att göra rätt för sig på stället men som har glömt sina pengar hemma.

Som ett särskilt fall av bedrägligt beteende nämner lagen, att någon som har att betjäna allmänheten efter viss taxa tar betalning utöver taxan utan att påvisa avvikelsen.

Såsom bedrägligt beteende behandlas endast förfaranden vilka har karaktär av ringa brott. Preskriptionstiden är normalt två år. Skulle de omtalade förfarandena undantagsvis vara av lika svår beskaffenhet som medelsvårt eller grovt bedrägeri, skall de också bestraffas på samma sätt, varmed följer längre preskriptionstid.

Försök och förberedelse till bedrägligt beteende är inte straffbelagda.

Utpressning

SL 21: 4 (F 7: 4). Var som medelst hot om brottslig gärning tvingar någon till handling eller underlåtenhet, som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvungne eller någon i vars ställe denne är, dömes, där ej brottet är att anse såsom rån (*såsom rån eller grovt rån*), för utpressning till straffarbete i högst sex år eller fängelse (*till fängelse i högst sex år*) eller, om brottet är ringa, till böter (*till böter eller fängelse i högst sex månader*). Övar någon sådant tvång medelst hot att åtala eller angiva annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande, vare lag samma, där tvånget är otillbörligt.

Utpressningsbrottet överensstämmer med *bedrägeri* i fråga om handlingens ekonomiska resultat men skiljer sig därifrån genom tillvägagångssättet. Bedragaren för sitt offer bakom ljuset men utpressaren går rakt på sak och tvingar offret att lämna ifrån sig en penningssumma eller att företaga någon annan förlustbringande åtgärd.

Tvångsmedlet kan vara ett hot om en brottslig gärning, t.ex. ett hot om ärekränkning

("skandalisering") av den hotade eller någon honom närstående, eller kan det vara ett hot att åtala eller angiva någon för brott eller att till en annan lämna ett visserligen inte straffbart men ändå "menligt" meddelande om någon. De beskyllningar som en utpressare hotar med kan mycket väl vara sanna utan att detta räddar utpressaren från straff. Hotet kan också gälla andra slags brott än förtal, t.ex. skadegörelse eller misshandel.

Om hotet avser ett omedelbart grovt våld mot den som tvingas, behandlas gärningen emellertid av lagen inte som utpressning utan som *rån*. Tvånget vid utpressning är alltså mindre starkt än s.k. råntvång. Gäller hotet ett brott mot någon annan än den som tvingas föreligger aldrig rån utan utpressning, även om hotet avser brott av grövsta slag (hot mot föräldrar att döda deras bortrövade barn, om inte en lösesumma betalas).

Det ekonomiska resultatet av gärningen skall liksom vid stöld eller bedrägeri vara orättnäktigt, annars föreligger inte utpressning. Det är sålunda inte utpressning att driva in en laglig fordran med hot om avslöjanden rörande gäldenärens livsföring, men detta förfaringsätt kan vara straffbart såsom olaga tvång eller

olaga hot. Att tilltvinga sig en rättmätig betalning med hot om en fullt laglig åtgärd mot gäldenären är däremot blott i undantagsfall brottsligt. Den som har lidit kroppsskada genom annans brottsliga ovarsamhet, t.ex. genom påkörning med cykel, begår givetvis inte något brott, om han tilltvingar sig ett skäligt skadestånd (ersättning för sjukvård, förlorad arbetsförtjänst osv.) genom att hota skadevållaren med angivelse eller åtal för brottet.

Utpressning har två svårhetsgrader, av vilka den lägre kan kallas ringa utpressning. Preskriptionstiden är för ringa utpressning normalt två år, för annan utpressning normalt tio år. Även försök till utpressning samt vissa former av förberedelse därtill är straffbelagda, se nedan SL 21: 8 (*F 7: 11*) första stycket.

Ocker

SL 21: 5. Den som vid avtal eller annan rättshandling begagnar sig av någons trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning i förhållande till honom till att bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till vederlaget eller för vilken vederlag icke skall

utgå, straffes för ocker högst med straffarbete i två år; är brottet grovt, dömes till straffarbete i högst fyra år.

(F 7: 5. Den som ... dömes för ocker till fängelse i högst två år eller böter. Är brottet grovt, dömes till fängelse i högst fyra år.)

Den som medvetet begagnar sig av ett övertag över en annan person till att skaffa sig en onormalt stor ekonomisk fördel av denne blir under vissa förhållanden straffbar för ocker. Ett villkor för att förfarandet skall bli ocker är att motpartens underlägsenhet beror på en besvärlig personlig situation (ett "trångmål") eller på ogynnsamma personliga egenskaper, såsom klen omdöme, oerfarenhet eller svag karaktär, eller också på en beroendeställning i förhållande till ockraren (t.ex. såsom underlydande i arbetet). Ytterligare fordras, att gärningsmannen bereder sig antingen en ekonomisk fördel som står i uppenbart missförhållande till vad han själv ger i utbyte eller en ekonomisk fördel som inte alls motsvaras av något vederlag.

Den vanligaste formen av ocker är kreditocker, varvid en långivare utnyttjar låntagarens svårighet att på normalt sätt få kredit till

att begära en oskäligt hög ränta, vilket i regel kamoufleras på det sättet, att låntagaren måste skriva revers på ett högre kapitalbelopp än det som han får låna. (Genom att mottaga den missvisande reversen gör ockraren sig även skyldig till ett annat brott, *ockerpantning*.) Men ocker kan exempelvis också förekomma i den formen, att någon för att rädda en skeppsbruten begär en ersättning som är oskäligt hög även om man tar hänsyn till den ansträngning och den fara som räddaren utsätter sig för. Brottet är i båda fallen fullbordat redan när överenskommelsen har träffats, alltså oberoende av om offret infriar sin förbindelse eller ej.

Såsom ocker anses inte att någon vid en affär drar ekonomisk fördel av en sådan hos medkontrahenten föreliggande missuppfattning som beror på tillfälligheter och inte på bristande förståndsgåvor eller oerfarenhet. Ett sådant förfarande kan, när det ter sig som ett svikande av en särskild sanningsplikt, vara att bedöma som *bedrägeri*, men annars är det straffritt. Att stillatigande ta emot och behålla felaktigt utbetalda pengar eller felexpedierat gods kan dock, när bedrägeri ej föreligger, bli straffbart som *olovligt förfogande*.

Från ocker i strafflagens mening har man att skilja s.k. hyresocker och annat prisocker. Med dessa benämningar avses vanligen lagöverträdelser som förutsätter existensen av särskilda prisbestämmelser (hyresreglering respektive annan prisreglering) och som består i ett överskridande av det pris för en vara eller en tjänst som vederbörlig myndighet har föreskrivit eller som eljest gäller på grund av prisbestämmelserna. Prisocker är inte att betrakta som ett brott mot den som erlägger överpriset utan som ett brott mot allmänna intressen. I och för sig innebär hyresocker och annat prisocker bara ett utnyttjande av den allmänna efterfrågan på bostäder och andra nyttigheter. Dessa förseelser är straffbelagda i lagarna om hyresreglering och prisreglering. Naturligtvis kan det inträffa, att samma förfarande innefattar såväl ett egentligt ocker som ett prisocker.

Ocker har två svårhetsgrader, av vilka den svårare kallas grovt ocker. Preskriptionstiden är normalt fem år för den lägre graden och tio år för grovt ocker. Försök samt vissa former av förberedelse till ocker är straffbelagda, se nedan SL 21:8 (*F* 7:11) första stycket.

Den som har övertagit en ockerfordran från ockraren eller från en tidigare förvärvare av fordringen kan bli straffbar för *häleri*, om han kräver gäldenären på mera än vad denne verkligen är skyldig att betala. Han kan också bli straffbar för häleri genom att överlåta fordringen vidare på någon annan.

Häleri och häleriförseelse

SL 21:6 (F 7:6). Den som köper sak, som är frånhänd någon genom brott, eller tillgodo-gör sig saken eller eljest därmed tager befattning ägnad att försvåra sakens återställande, straffes för häleri med straffarbete i högst två år eller fängelse (*med fängelse i högst två år*) eller, om brottet är grovt, med straffarbete i högst fyra år (*med fängelse i högst fyra år*); i ringa fall vare straffet böter eller fängelse (*böter eller fängelse i högst sex månader*). Samma lag vare om den som bereder sig otillbörlig vinning av någons brottsliga förvärv, så ock om den som genom krav, överlåtelse eller på annat dylikt sätt hävdar genom brott tillkommen fordran.

Om gärningsmannen icke insåg men hade skäligen anledning antaga att brott förelåg, dömes till böter eller fängelse (*dömes för häleriförseelse till böter eller fängelse i högst sex månader*). (Lag 30 juni 1948.)

Häleri är en gemensam benämning på flera former av efterföljande delaktighet i annans brott. En form av häleri motsvarar bl.a. det som tidigare kallades tjuvgömmeri men är betydligt mera omfattande, i synnerhet såtillvida att den gäller ej blott tjuvgods utan också egendom som någon har förlorat genom bedrägeri, utpressning eller förskingring m.fl. egendomsbrott. Förfarandet vid detta slags häleri kan bestå i att man med vetskap om det föregående brottet köper saken i fråga eller tillgodogör sig den, men som häleri räknas varje befattning med saken som är "ägnad att försvåra sakens återställande" till ägaren, alltså även sådant som att dölja, omarbета eller föryttra saken. Häleri kan begås med pengar under samma förhållanden som med saker, men om pengar är det naturligtvis ofta svårare att veta eller gissa, att de har stulits eller eljest förvärvats genom brott.

Som en annan form av häleri nämner lagen,

att någon bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv. Därmed åsyftas inte bara att någon otillbörligen drar ekonomisk fördel av annans förmögenhetsbrott (stöld, bedrägeri osv.), ty det föregående brottet kan här också vara ett annat, inkomstbringande brott, t.ex. koppleri, spritsmuggling, olagligt lotteri.

En tredje form av häleri är att man "genom krav, överlåtelse eller på annat dylikt sätt hävdar genom brott tillkommen fordran". Om en skuldförbindelse har tillkommit genom bedrägeri eller utpressning och därför är ogiltig samt den föregivne fordringsägaren med vetskap om detta försöker driva in något av skuldsumman i rättegångsväg eller genom inkasseringsåtgärder, gör han sig alltså skyldig till häleribrott. Detsamma gäller om den som försöker driva in mera av en ockerfordran än som gäldenären verkligen är skyldig att betala.

Häleri är indelat i tre svårhetsgrader: ringa, medelsvårt ("enkelt") och grovt häleri. Preskriptionstiden är normalt för den lägsta graden två år, för medelsvårt häleri fem år och för grovt häleri tio år.

Den som går fri från ansvar för häleri,

emedan han inte kan överbevisas om att ha haft kännedom eller misstanke om förbrottet, kan ändå straffas, ehuru mindre strängt, såvida han har haft "skälig anledning antaga att brott förelåg" och således har handlat av tanklöshet eller oförsiktighet. Hans oaktsamhetsbrott är inte häleri men brukar kallas **häleriförseelse**. Denna benämning har för övrigt tagits upp i förslaget till brottsbalk. Preskriptionstiden för häleriförseelse är två år.

Den som förvärvar tjuvgods e.d. utan att hysa eller ens ha skälig anledning att hysa någon misstanke om förbrottet blir genom sin goda tro vid förvärvet ägare till godset, ehuru han visserligen är skyldig att på begäran avstå godset till förutvarande ägaren mot lösen. Även om han efter förvärvet skulle få reda på godsets brottsliga härkomst, kan han på grund av sin äganderätt förfoga över godset utan att göra sig skyldig till häleri eller häleriförseelse.

Oredligt förfarande

SL 21:7. Var som, i annat fall än förut i detta kapitel är sagt, förfar oredligt i det han medelst vilseledande förmår någon till hand-

ling eller underlåtenhet och därigenom skadar den vilseledde eller någon i vars ställe denne är, dömes till böter eller fängelse eller, om brottet är grovt, till straffarbete i högst två år. För oredligt förfarande skall ock, ändå att skada ej uppkommer, dömas, där vilseledandet sker i utövning av yrke eller näring och avser beskaffenhet, myckenhet eller ursprung av vad mot vederlag tillhandahålles.

(F 7:7. Var som, ... dömes för oredligt förfarande till böter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst två år. Sker vilseledandet i utövning av yrke eller näring och avser det beskaffenhet, myckenhet eller ursprung av vad mot vederlag tillhandahålles, vare lag samma, ändå att skada ej uppkommer.)

(Frånsett straffsatserna innebär brottsbalksförslagets bestämmelse om oredligt förfarande ingen saklig ändring.)

Såsom oredligt förfarande har straffbelagts vissa fall av svek, vilka inte äger alla *bedrägeriets* kännetecken men står på gränsen till bedrägeri. Tillvägagångssättet är liksom vid bedrägeri ett vilseledande eller ett därmed jämförligt svikligt sätt att förhålla sig, genom vil-

ket man förmår en annan till en åtgärd av ekonomisk innebörd.

Att förleda någon annan till en förlustbringande disposition blir oredligt förfarande, om någon vinning ej uppkommer för gärningsmannen eller för någon som han vill gynna. A narrar t.ex. sin ovän B till att kasta ut pengar på ett meningslöst grävande efter guld utan att A vinner något annat än nöjet att få se B stå där med lång näsa.

Att förmå någon till en affär som visserligen inte ger utlovat utbyte men heller inte försämrar den vilseleddes ekonomiska läge är i regel straffritt men blir ibland brottsligt som oredligt förfarande. Avgörande är härvid under vilka omständigheter vilseledandet sker och vad detsamma avser. Brottet är nämligen i detta fall begränsat till sådant vilseledande som dels sker i utövning av yrke eller näring och dels gäller beskaffenheten, myckenheten eller ursprunget av en vara eller tjänst som tillhandahålles mot betalning eller eljest mot vederlag.

Det är alltså brottsligt av en affärsman att i sin yrkesverksamhet förmå kunder till att köpa en vara med påståendet att varan är "äkte", ehuru den i verkligheten är en imita-

tion. Om varan är värd det åsatta priset begår affärsmannen inte något bedrägeri, eftersom köparna inte lider skada i lagens mening, men han skall enligt det nyss sagda dömas för oredligt förfarande, emedan han har lockat kunderna till köp med osanna uppgifter om varans beskaffenhet.

För oredligt förfarande fordras emellertid liksom för bedrägeri ett orsakssammanhang mellan uppgifterna och dispositionen. Om en försäljare har puffat för en artikel med ett oriktigt påstående om fabrikatet och lyckats sälja den till en person för vilken fabrikatet har varit alldeles likgiltigt, så har han följaktligen inte begått brott mot köparen genom sin osanning.

Lagen gör slutligen den allmänna reservationen att förfaranden som inte kan betraktas som "oredliga" inte heller är straffbara som oredligt förfarande. Allmänt brukliga överdrifter i annonser och annan reklam grundar därför inte i och för sig något ansvar för oredligt förfarande, även om någon alltför lättrogen person skulle förmås till inköp av varor enbart av sin tilltro till dylika osanna utsagor.

Oredligt förfarande har två svårhetsgra-

der, av vilka den svårare kallas grovt oredligt förfarande. Preskriptionstiden är för den lägre graden normalt två år och för den högre alltid fem år. Försök till oredligt förfarande är inte straffbart och ej heller förberedelse. Brottet ligger ej ovillkorligen under allmänt åtal, se nedan SL 21: 11 (*F* 7: 12).

Försök och förberedelse

SL 21: 8. Försök eller förberedelse till brott som i 1, 3, 4 eller 5 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas; dock skall vad i 3 kap. 3 § sägs icke gälla i fråga om försök till utpressning.

Såsom för förberedelse till brott som i 1 eller 3 § sägs straffes den som för att bedraga försäkringsgivare eller eljest med bedrägligt uppsåt skadar sig eller annan till person eller egendom. Samma lag vare, där någon med uppsåt som nyss sagts söker åstadkomma sådan skada. Har han innan skadan inträtt frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, vare fri från straff. (Lag 30 juni 1948.)

(F 7: 11. Försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning eller ocker straffes efter ty i 21 kap. stadgas; dock skall vad i 21 kap. 3 § sägs icke gälla i fråga om försök till utpressning.

Såsom för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri straffes ... egendom. Samma lag vare där ... från straff.)

Svindleri och liknande brott av grov oaktsamhet

SL 21: 9 (F 7: 8). Den som offentliggör eller eljest bland allmänheten sprider vilseledande uppgift för att påverka priset på vara, värdepapper eller annan egendom, dömes för svindleri till fängelse eller straffarbete i högst fyra år *(till fängelse i högst fyra år)* eller, där brottet är ringa, till böter *(eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader)*.

Där någon, som medverkar vid bildande av aktiebolag eller annat företag eller på grund av sin ställning bör äga särskild kännedom om

ett företag, offentliggör eller eljest bland allmänheten eller företagets intressenter sprider vilseledande uppgift ägnad att påverka bedömandet av företaget i ekonomiskt hänseende och därigenom medföra skada, dömes såsom i första stycket sägs. Sker det av grov oaktsamhet, straffes med fängelse eller böter (*med fängelse i högst ett år eller böter*).

Inom affärslivet kan det under vissa förhållanden bli straffbart som svindleri att sprida missvisande uppgifter, även om det inte kan påvisas att ekonomisk förlust har åsamkats någon genom uppgifterna. Straffbestämmelserna för svindleri kan sägas vara ett kompletterande "utanverk" till bedrägeribestämmelserna, och de träffar förfaranden som ofta kan misstänkas vara en inledning till bedrägerier i större skala.

Lagen har två bestämmelser om straff för svindleri. Enligt den första straffas offentliggörande eller annat spridande bland allmänheten av vilseledande uppgift, när det sker med vetskap om att uppgiften är vilseledande och i syfte att påverka priset på vara, värdepapper eller annan egendom. Ett typiskt fall av svindleri är att sprida ett veterligen falskt rykte om

ett aktiebolag för att framkalla hausse eller baisse i kursen på bolagets aktier. Ryktesspredarens motiv brukar givetvis vara att han själv vill göra direkta eller indirekta förtjänster på omsättning av aktierna, men härom fordras ingen bevisning för att han skall kunna fällas för svindleri.

Den andra straffbestämmelsen riktar sig mot personer som medverkar vid bildande av aktiebolag eller annat företag samt mot personer som på grund av sin ställning bör äga särskild kännedom om ett företag, t.ex. styrelseledamöter, verkställande direktörer eller revisorer. En person inom någon av dessa kategorier skall straffas för svindleri, om han offentliggör eller eljest bland allmänheten eller företagets intressenter sprider uppgift, som enligt vad han vet eller misstänker är vilseledande och av sådan art att den skulle kunna påverka bedömandet av företaget i ekonomiskt hänseende och därigenom medföra skada. Den brottsliga handlingen kan exempelvis vara en skönmålning av ett konkursmässigt företags ekonomiska läge i avsikt att skaffa ytterligare kredit åt företaget. Till vilseledande uppgifter räknas inte bara direkt felaktiga uppgifter utan också uppgifter som är ofullständiga och av

den anledningen kan ge upphov till missuppfattning. Emellertid följer inte något ansvar för svindleri av uppgifter som visserligen noga taget inte svarar helt mot verkligheten men som likväl står i överensstämmelse med vanlig bokföringspraxis eller annat vedertaget bruk och alltså inte kan framkalla missförstånd hos den som är förtrogen med affärslivet. Personer utanför den nämnda kretsen är straffbara för delaktighet i svindleri, om de med insikt om uppgiftens natur medvetet har medverkat till spridningen av den.

Båda slagen av svindleri är indelade i två svårhetsgrader. När brottet är ringa, är preskriptionstiden normalt två år, eljest är den normalt tio år.

Om någon sprider vilseledande uppgift under sådana förhållanden som avses i den sistnämnda bestämmelsen om svindleri men utan kännedom eller misstanke om uppgiftens vilseledande och farliga karaktär, blir han det oakttat straffbar, såvida han har handlat av grov oaktsamhet, men straffet blir då regelmässigt mildare än vid svindleri, och för hans brott gäller alltid en preskriptionstid av endast två år.

(Brottsbalksförslaget 7:9, som straffbelägger "ekonomiskt förtal" har följande lydelse:

Den som om annan lämnar ogrundad uppgift angående gärning eller omständighet som är ägnad att skada denne i utövning av yrke eller näring eller eljest i ekonomiskt hänseende, dömes, där ej fall är för handen som i 3 kap. 1 eller 4 § sägs, för ekonomiskt förtal till fängelse i högst två år eller böter. Är brottet ringa, vare straffet böter.)

Ockerpantning

SL 21:10 (F 7:10). Mottager någon, för användning såsom påtryckningsmedel vid krav, handling som är falsk, upprättad för skens skull eller eljest oriktig eller ock check utan täckning, straffes för ockerpantning högst med straffarbete i två år (*straffes för ockerpantning med fängelse i högst två år eller böter*).

För att motverka ocker har lagstiftaren kriminaliserat inte bara ocker som sådant utan också vissa vid kreditocker förekommande

metoder, genom vilka kreditgivaren kan få ett strupgrepp om gäldenären. Hit hör mottagande av falsk handling, t.ex. en revers med falska borgensnamn, vidare mottagande av handling som är helt eller delvis upprättad för skens skull eller eljest oriktig och slutligen mottagande av check utan täckning, allt under förutsättning att fordringsägaren känner till handlingens beskaffenhet och är inställd på att använda handlingen som påtryckningsmedel vid krav mot gäldenären, om han skulle finna det behövt. Brottet kallas ockerpantning.

Preskriptionstiden för ockerpantning är fem år.

Åtal

SL 21:11. Vad i 20 kap. 12 § sägs om inskränkning i allmän åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmäلت brott än grovt bedrägeri.

Oredligt förfarande må ej åtalas av allmän åklagare med mindre statsåklagaren finner åtal

vara ur allmän synpunkt påkallat. (Lag 30 juni 1948.)

(F 7: 12. Vad i 6 kap. 12 § sägs om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmäلت brott än grovt bedrägeri.

Oredligt förfarande eller ekonomiskt förtal må ej åtalas av åklagare med mindre åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.)

Strafflagens 22 kap. bär rubriken "Om förskingring och annan trolöshet". Det motsvaras i brottsbalksförslaget av 8 kap. med samma rubrik.

Förskingring

SL 22: 1 (*F 8: 1*). Där någon, som på grund av avtal, allmän eller enskild tjänst eller dylik ställning fått egendom i besittning för annan med skyldighet att utgiva egendomen eller redovisa för denna, genom att tillägna sig egendomen eller annorledes åsidosätter vad han har att iakttaga för att kunna fullgöra sin skyldighet, dömes, om gärningen innebär vinning för honom och skada för den berättigade, för förskingring till fängelse eller straffarbete i högst två år (*till fängelse i högst två år*).

SL 22: 2 (*F 8: 2*). Är förskingring med hänsyn till det förskingrades värde och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, skall för undandräkt dömas till böter eller fängelse (*till böter eller fängelse i högst sex månader*).

SL 22: 3. Är förskingring med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grov, skall för grov förskingring dömas till straffarbete i högst sex år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningsmannen missbrukat ansvarsfull ställning eller begagnat falsk handling eller vilseledande bokföring eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

(F 8: 3. Är förskingring att anse som grov, skall för grov förskingring dömas till fängelse från och med sex månader till och med sex år.

Vid bedömande ... skada.)

Förskingringsbrottet har enligt gällande lag två former, vilka kan kallas sakförskingring respektive penningförskingring.

Vid sakförskingring tillägnar sig den brottslige främmande egendom (saker, värdepapper eller andra ägodelar) vilken han ensam innehar för annans räkning, och sakförskingring är alltså en kränkning av annans äganderätt genom ett förtroendemissbruk. Exempel: En turistande herre hyr (utan brottslig avsikt) en

frack för att kunna bevista en exklusiv nöjestillställning. Festen blir dyrare än beräknat, och efteråt säljer han fracken för att kunna betala sin hotellräkning m.m.

Vid penningförskingring tillgodogör sig gärningsmannen i stället värdet av penningmedel vilka har anförtratts åt honom med redovisningsskyldighet (huvudmannen har här ingen äganderätt till de pengar som han har lämnat ifrån sig eller ännu inte fått, utan han har en fordran på ett visst belopp). Även penningförskingringen är ett missbruk av förtroende. Den kan sägas vara en kränkning av en i viss mening "förstärkt" fordringsrätt. Exempel: En person, vilken är anställd vid ett fabriksföretag som uppköpare, har fått en penningssumma av företaget för att göra inköp av råvaror på landsbygden. I en småstad råkar han i dåligt sällskap och förlorar så mycket på kortspel, att han inte kan verkställa de avsedda inköpen och alltså inte heller återbetala det anförtrorda beloppet.

Utmärkande för båda slagen av förskingring är deras egenskap av förtroendemisbruk. Gärningsmannen har fått saken respektive pengarna i sin besittning under omständigheter vilka normalt förutsätter, att huvudmannen

hyser gott förtroende för honom. Saken har överlämnats i förlitande på att den i sinom tid återställes till ägaren eller till annan behörig person. Exempelvis har den överlämnats såsom pant, såsom lån, för tillfälligt begagnande mot hyra, för reparation, för transport. (Jfr *olovligt förfogande*, där situationen brukar vara en annan.) Penningbeloppet har överlämnats av huvudmannen för att användas i hans intresse till visst ändamål, eller har det inbetalts av en tredje man för att "redovisas" av mottagaren till huvudmannen. Med innehav av offentlig eller privat tjänst följer ofta handhavande av anförtrodda penningmedel eller anförtrott gods.

(Den som har lånat pengar eller fått kredit vid ett köp eller eljest begår inte någon förskingring ens om han med vilja gör det omöjligt för sig att betala, jfr emellertid *bedrägeri* och *gäldenärsbrott*.)

Resultatet av en förskingring kan beskrivas så, att gärningsmannen tillfogar någon annan en ekonomisk skada och förskaffar sig själv (eller någon som han vill gynna) en ekonomisk vinning, vilken så att säga är den andra sidan av skadan. Utan detta resultat kan inte

förskingring uppkomma (men väl *olovligt förfogande*).

Det brottsliga förfarandet vid förskingring skiftar mycket. Vid sakförskingring kan det vara försäljning, bortskänkande, pantsättning eller förbrukande av egendomen, för att nämna några exempel. Man kan också förskingra en sak genom att behålla den och undandra sig förbindelse med ägaren för att slippa att lämna ifrån sig saken, och på detta sätt kan även penningförskingring begås. Penningförskingring sker ofta genom att gärningsmannen direkt förbrukar de mottagna pengarna för egen räkning, men brottet kan också begås successivt genom att gärningsmannen vansköter sin ekonomi och därigenom kommer under isen, så att han antingen inte alls kan redovisa eller inte kan göra det utan att kränka sina övriga fordringsägares rätt (jfr *mannamån mot borgenärer*).

Avgörande är inte i och för sig vad den redovisningsskyldige företar sig, utan den brottsliga handlingen karakteriseras av det ekonomiska resultatet: rättsägaren lider skada och den brottslige (eller annan, som han vill gynna) gör en motsvarande vinning. Kravet på skada skall emellertid fattas så, att det

är tillräckligt, om rättsägaren utsättes för ekonomisk risk (och såsom vinning räknas följaktligen redan en vinstchans). Han är ju i motsats till en kreditgivare inte alls beredd att riskera något av sin egendom och har anspråk på lagens skydd mot ekonomisk risk. Den redovisningsskyldige som för egen räkning spekulerar med huvudmannens medel och utsätter denne för risk att förlora gör sig redan genom detta skyldig till förskingring oavsett hur spekulationen sedermera utfaller. Har en redovisningsskyldig bara vid någon tidpunkt varit ur stånd att på begäran göra rätt för sig utan betydande dröjsmål, så har han förskingrat, även om han senare — genom en god affär, tack vare ett arv eller en lotterivinst, genom goda vänners mellankomst eller på annat sätt — kan uppbringa det erforderliga beloppet, ja, t.o.m. om han kan göra det på den från början överenskomna redovisningsdagen, om en sådan dag har bestämts.

Man kan vända på saken och uttrycka den så, att den redovisningsskyldige för att inte bli ansvarig för förskingring oavbrutet skall ha dels förmåga att betala alla sina eventuella vanliga skulder allteftersom de förfaller till betalning och dels förmåga att med kort varsel

betala sin huvudman vad han är skyldig denne. Det finns dock möjligheter för den redovisningsskyldige att trygga huvudmannens rätt och skydda sig själv mot förskingringsansvar även om han skulle vara eller bli konkursmässig. Detta kan nämligen ske genom att han med iakttagande av föreskrifterna i lagen om redovisningsmedel håller det belopp som tillkommer hans huvudman avskilt från andra tillgångar, t.ex. genom att ha det insatt på särskild bankräkning. Av naturliga skäl gäller vissa tidsbegränsningar för möjligheten att med laga verkan avskilja beloppet av redovisningsmedel som redan har blivit förbländade med mottagarens egna medel.

En penningförvaltare eller annan redovisningsskyldig person kan för övrigt enligt lag eller enligt föreskrift av huvudmannen vara skyldig att hålla dennes medel avskilda och att alltså undvika sammanblandning av dem med egna penningmedel. Ett åsidosättande av en sådan skyldighet är redan i och för sig brottsligt, nämligen såsom *olovligt förfogande* (den redovisningsskyldige kan inte försvara sig med att han inte har utsatt huvudmannen för någon risk för förlust).

Förskingringsbrottet är indelat i tre svår-

hetsgrader, ringa förskingring, kallad undandräkt, medelsvår ("enkel") förskingring och grov förskingring. En förskingring blir ofta ansedd som grov, om den har begåtts inom en allmän inrättning eller ett affärsföretag och likaledes om gärningsmannen har begagnat falsk handling eller vilseledande bokföring för att kunna genomföra förskingringen eller för att dölja den. Den normala preskriptionstiden är för undandräkt två år, för medelsvår förskingring fem år och för grov förskingring tio år. (För ersättningsskyldighet på grund av förskingring gäller den allmänna fordringspreskriptionen.) Försök till medelsvår eller grov förskingring är straffbelagt men ej försök till undandräkt. Exempel på försök till förskingring är ett resultatlöst salubjudande av anförtrott gods. Straff är ej stadgat för förberedelse till förskingring. Se nedan SL 22: 9 (F 8: 9).

Olovligt förfogande

SL 22: 4. Där någon, i annat fall än förut i detta kapitel är sagt, med egendom, som han

har i besittning men vartill ägande- eller säkerhetsrätt är förbehållen eller tillförsäkrad eller eljest tillkommer annan, vidtager åtgärd varigenom egendomen fränhändes den andre eller denne annorledes berövas sin rätt, dömes för olovligt förfogande till böter eller fängelse eller, där brottet är grovt, till straffarbete i högst två år.

(F 8:4. Där någon, ... dömes för olovligt förfogande till böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt, vare straffet fängelse i högst två år.)

Under namnet olovligt förfogande har lagen samlat flera förhållandevis lindriga förmögenhetsbrott av ganska växlande art. Huvudsakligen rör det sig om förfaranden som liknar *förskingring* men saknar åtminstone något av kännetecknen på detta brott.

I likhet med *förskingring* hänför sig olovligt förfogande till egendom som gärningsmannen själv innehar. I de viktigaste fallen tillhör egendomen någon annan än gärningsmannen och brottet går till på alldeles samma sätt som sakförskingring (egendomen säljes, bortgives, pantsättes eller förbrukas osv.). Skillnaden

mot sakförskingring ligger i att det olovliga förfogandet sker antingen under andra omständigheter eller med annat ekonomiskt resultat eller bådadera.

Antag, att någon har hittat en persedel, tillhörig någon annan, eller att han har fått den i sin hand genom misstag och att föremålet alltså inte har anförtratts åt honom samt att han tillägnar sig föremålet. Detta egendomsbrott är inte något förtroendemissbruk och därför ingen förskingring utan det bedömes i stället som olovligt förfogande, när sakens omhändertagande för egen räkning inte undantagsvis hänföres till *stöld* av det skälet, att föremålet vid tillfället befann sig så att säga inom räckhåll för ägaren (jfr även *fyndförseelse*).

Ej heller är det förskingring att sälja eller ge bort en sak som man har förvärvat genom **avbetalningsköp** på sedvanliga villkor men ännu inte slutbetalt. Om allt går efter beräkning vid ett avbetalningsköp, kommer ju köparen till slut att förvärva saken definitivt, och han innehar den alltså inte för säljarens räkning. Den ifrågavarande handlingen är — förutsatt att inte säljaren har gått med på den — olovligt förfogande, även om köparen har

både vilja och förmåga att betala in resten av köpesumman.

Skillnaden mellan sakförskingring och olovligt förfogande kan som sagt också ligga enbart i handlingens ekonomiska resultat, och då är det den för förskingringen utmärkande vinningen och eventuellt även skadan som saknas vid det olovliga förfogandet. Som exempel kan anföras, att någon kastar bort en lånad bok, emedan han skäms för att vidgå, att han har haft den till låns i flera år, eller att någon gör sig betald för en fordran genom att sälja en sak som han har fått låna av gäldenären.

Det sista exemplet belyser, liksom fallet med godset som var köpt på avbetalning, att enbart kränkningen av annans äganderätt kan bli att bestraffa som olovligt förfogande, trots att egendomens ägare inte har gjort någon förlust i pengar räknat och inte ens har löpt någon risk för sådan förlust. På det sättet förhåller det sig också, när en förmyndare eller annan penningförvaltare, vilken enligt lag eller överenskommelse skall hålla annans penningmedel avskilda från sina egna, bryter mot denna skyldighet genom att röra ihop huvudmannens pengar med sina egna. Även

om huvudmannen inte alls utsättes för risk och förvaltaren alltså inte gör sig skyldig till förskingring så förfar han brottsligt genom den otillåtna sammanblandningen av pengarna. Han kränker huvudmannens äganderätt till de pengar som han har fått om hand, vilket är ett olovligt förfogande över dessa.

Ett anmärkningsvärt förhållande är att man kan begå olovligt förfogande även över egendom som man själv ensam äger. Brottet kan då inte vara någon kränkning av äganderätt utan det riktar sig i stället mot en rättighet av annat slag, vilken tillkommer någon annan än ägaren och som gäller just det föremål över vilket ägaren vidtager ett förfogande. Rättigheten måste vara en säkerhetsrätt till föremålet (t.ex. en panträtt), en rätt att få säkerhetsrätt till föremålet eller slutligen en rätt att få äganderätten till detsamma.

Den förutsatta situationen föreligger bl.a. när man har sålt bestämt gods till annan men ännu inte har levererat godset. Enligt juridiskt betraktelsesätt har köparen då inte blivit ägare till godset, men säljaren är skyldig att göra honom till ägare genom att på avtalad tid leverera godset. Om säljaren i stället säljer godset på nytt till någon annan person

(s.k. tvesalu eller dubbelförsäljning) och även överlämnar godset till denne, så gör han sig skyldig till olovligt förfogande över godset gentemot den förste köparen, t.o.m. om densamme ännu inte har erlagt någon betalning för godset. Om säljaren från början har haft sviklig avsikt mot förste köparen, har han i stället förövat försök till *bedrägeri* och, om han har uppburit betalning för den första försäljningen, fullbordat *bedrägeri*.

En ren underlåtenhet att leverera bestämt gods, som man har sålt, är däremot inte något olovligt förfogande. Inte heller begår man olovligt förfogande genom dubbelförsäljning, om man gentemot förste köparen endast har förbundit sig att leverera en viss, ännu ej avdelad kvantitet av en vara (t.ex. 2.000 kg potatis) och alltså inte något bestämt gods.

Som ett exempel på de fall av olovligt förfogande vid vilka det är fråga om kränkning av säkerhetsrätt kan nämnas det fallet att en lantbrukare utan medgivande av panthavaren bortför eller utlämnar spannmål som han har pantförskrivit i enlighet med lagen om viss panträtt i spannmål (härom finns för övrigt särskilda bestämmelser i denna lag).

Olovligt förfogande har två svårhetsgra-

der, av vilka den svårare kallas grovt olovligt förfogande. Preskriptionstiden är för den lägre graden normalt två år, för grovt olovligt förfogande alltid fem år. Försök och förberedelse är inte straffbelagda. Brottet ligger ej ovillkorligen under allmänt åtal, se nedan SL 22: 10 (F 8: 10).

Trolöshet mot huvudman

SL 22: 5. Där någon, som på grund av förtroendeställning, evad det är i allmän eller enskild tjänst, såsom syssloman eller eljest, fått att för annan sköta ekonomisk angelägenhet eller öva tillsyn å skötseln därav, missbrukar behörighet att företräda huvudmannen eller eljest sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen, straffes, där gärningen icke innefattar förskingring, för trolöshet mot huvudman högst med straffarbete i två år. Är brottet med hänsyn till att gärningsmannen begagnat falsk handling eller vilseledande bokföring eller tillfogat huvudmannen betydande eller synnerligen kännbar skada eller eljest

att anse som grovt, vare straffet straffarbete i högst sex år.

Missbrukar någon, som fått att sköta rättslig angelägenhet för annan, till förfång för huvudmannen sin förtroendeställning, dömes efter ty i första stycket är sagt, ändå att angelägenheten ej är av ekonomisk art.

(F 8: 5. Där någon, ... för trolöshet mot huvudman med fängelse i högst två år eller böter.

Är brottet ... som grovt, skall för grov trolöshet mot huvudman dömas till fängelse från och med sex månader till och med sex år.

Missbrukar någon, ... ekonomisk art.)

Såsom namnet utsäger föreligger vid trolöshet mot huvudman ett missbruk av förtroende. Begreppet trolöshet mot huvudman omfattar två brottstyper. Den ena är ett förtroendemissbruk i ekonomiska angelägenheter i allmänhet med ekonomisk skada som resultat och är alltså besläktad med förskingring. Den andra är ett förtroendemissbruk i juridiska angelägenheter, vare sig de är av ekonomisk art eller inte. Den senare brottstypen är inte något rent förmögenhetsbrott. Det förutsättes i båda fallen att

gärningsmannen har en verklig "förtroendeställning", mer utpräglad än det förtroendeförhållande som fordras för att förskingring skall kunna begås.

Den ekonomiska trolösheten förutsätter att gärningsmannen har fått i uppdrag att ombesörja eller övervaka en eller flera affärstransaktioner för annans räkning och att han därvid har makt att handla i huvudmannens ställe, så att denne får taga de ekonomiska konsekvenserna. Vanligtvis är gärningsmannen juridiskt ombud för huvudmannen (fullmäktig, firmatecknare osv.), men det räcker att han har faktisk möjlighet att handla å huvudmannens vägnar i ekonomiskt hänseende. Samma slags förtroendeställning intar ofta en tjänsteman i förhållande till stat eller kommun.

Lagen beskriver den brottsliga handlingen vid ekonomisk trolöshet så, att gärningsmannen "missbrukar behörighet att företräda huvudmannen eller eljest sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen". Exempel på missbruk av behörighet: En representant för ett affärsföretag skall göra inköp i utlandet för företagets räkning och har att välja mellan två anbud som gäller försäljning av varor av samma kvalitet under samma kon-

ditioner utom beträffande priset, som skiljer sig väsentligt. Han accepterar det högre anbudet. Därigenom tillfogar han huvudmannen skada på det sättet att denne åsamkas en onödig utgift. Den brottsliges motiv till den osolidariska handlingen kan vara att han för egen del håvar in en extraförtjänst i form av mutor från den gynnade anbudsgivaren, men han skall fällas för trolöshet mot huvudman även om han inte kan överbevisas om något sådant. Exempel på missbruk av förtroendeställning anordnades än genom behörighetsmissbruk: En handelsresande har i sitt anställningskontrakt förbundit sig att arbeta uteslutande för den grossist hos vilken han är anställd. Ändå förmår han en del kunder att bryta affärsförbindelserna med grossisten och att övergå till en annan leverantör (som t.ex. har lovat handelsresanden en förmånligare anställning hos sig). Handelsresanden kan bli ansvarig för trolöshet även genom att avslöja huvudmannens tillverknings- eller affärshemligheter för dennes konkurrenter. I båda fallen gör handelsresanden sig inte bara skyldig till avtalsbrott utan han missbrukar också det särskilda förtroende från huvudmannens sida som har varit en förutsättning för anställningen.

En ren underlåtenhet att i enlighet med ett ekonomiskt uppdrag bevaka huvudmannens intressen kan under vissa förhållanden utgöra ett missbruk av förtroendeställning och vara brottsligt såsom trolöshet, men som regel faller sådan passivitet utanför gränsen för det straffbara, ehuru den är ett avtalsbrott och såsom sådant kan få civilrättsliga följder.

Trolöshet mot huvudman är ett uppsåtligt brott och förutsätter därför att gärningsmannen räknar med att han kommer att skada eller åtminstone kan komma att skada huvudmannen genom sin handling. Ett ombud som skadar sin huvudman ekonomiskt av oförstånd och utan tanke på någon risk för skada kan inte straffas för trolöshet, ehuru han vanligen blir ersättningsskyldig mot huvudmannen.

Om man missköter en ekonomisk angelägenhet för någon annan genom att vårdslösa sin egen ekonomi ända därhän att man inte kan fullgöra sina betalningsförpliktelser enligt uppdraget, så missbrukar man visserligen sin förtroendeställning till skada för huvudmannen, men brottet är *förskingring* och inte trolöshet mot huvudman.

Det kan förekomma, att en person visserligen inte har något uppdrag att sköta för nå-

gon annan men ändå kan företa juridiska transaktioner med bindande verkan för den senare. Uppkommer då skada för den förpliktade kan det bli fråga om att straffa gärningsmannen (som inte har haft någon förtroendeställning att missbruka) för ett annat brott än trolöshet mot huvudman, nämligen för *behörighetsmissbruk*.

Juridisk trolöshet mot huvudman föreligger, när någon som har fått att sköta rättslig angelägenhet för annan uppsåtligen missbrukar sin förtroendeställning till förfång för huvudmannen. Med förfång menas inte bara ekonomisk skada utan också annan olägenhet (tidsspillan, besvär, hinder av olika slag), vilken inte är mindre betydande.

Trolöshet mot huvudman har i lagen uppdelats i två svårhetsgrader, av vilka den svårare kallas grov trolöshet mot huvudman. Preskriptionstiden är normalt för den lägre graden fem år, för grovt brott tio år. Försök är straffbelagt men inte förberedelse, se SL 22:9 (F 8:9).

Behörighetsmissbruk

SL 22: 6 (*F 8: 6*). Den som, i annat fall än förut i detta kapitel är sagt, genom missbruk av behörighet att i annans ställe företaga rättshandling skadar denne eller med missbruk av behörighet att göra gällande skuldebrev eller dylik handling kräver vad annan tillkommer, dömes för behörighetsmissbruk till böter eller fängelse (*till böter eller fängelse i högst sex månader*) eller, där brottet är grovt, till straffarbete i högst två år (*till fängelse i högst två år*). Samma lag vare, där (*vare där*) någon fordrar betalning jämlikt handling som ej blivit utgiven eller för gäld som redan är gulden eller ock kräver att utfå gods som han redan bekommit eller mot krav åberopar kvitto som icke utgivits.

Under rubriken behörighetsmissbruk upptages i lagen flera slags oärliga förfaringssätt, vilka medför eller kan medföra ekonomisk skada för annan men inte träffas av straffbuden för bedrägeri eller trolöshet mot huvudman eller av försöksbestämmelserna till dessa brott och ej heller av andra straffbestämmelser.

Straffet för behörighetsmissbruk är i som-

liga fall ett nödvändigt komplement till en del civilrättsliga regler, enligt vilka en person under vissa förhållanden mot en annan persons vilja kan ådraga denne juridiska förpliktelser gentemot en tredje man. Dessa regler har uppställts i den allmänna ekonomiska trygghetens och tredje mans intresse, och det är med hänsyn till den som skulle bli förpliktad önskvärt att reglerna inte skall behöva träda i tillämpning till hans nackdel. Som exempel kan anföras att den som har sålt en fastighet kan ta ut nya inteckningar i denna bakom ryggen på köparen (och belåna dem för egen räkning) ända till dess att köparen har sökt lagfart på sitt förvärv. Ett sådant illojalt utnyttjande av ställningen såsom den senast lagfarne ägaren till fastigheten måste naturligtvis förbjudas och bestraffas.

Överhuvudtaget straffas den som "genom missbruk av behörighet att i annans ställe företaga rättshandling skadar denne". Han skall dömas för *förskingring* eller *trolöshet mot huvudman*, om sådant brott föreligger, och annars (i regel) för behörighetsmissbruk.

Om någon utan att själv vara fordringsägaren har behörighet att göra gällande skuldebrev eller dylik handling, blir han straffbar

för behörighetsmissbruk redan om han med missbruk av sin behörighet (och ej t.ex. enligt inkassoupdrag) kräver vad som rätteligen tillkommer annan, alltså även när kravet inte ger något resultat (härvid förutsättes dock, att kravet inte utgör *bedrägeri* eller *bedrägeriförsök* mot gäldenären utan att skadan i stället drabbar respektive skulle ha drabbat fordringsägaren).

Till behörighetsmissbruk hänföres ytterligare en del andra förfaranden, som egentligen inte gör skäl för detta namn, nämligen att fordra betalning enligt en handling som inte har blivit utgiven som bevis om en förpliktelse utan har kommit ur utställarens hand på annat sätt, att fordra betalning för en skuld som redan är betald ("för gäld som redan är gulden"), att kräva utfående av gods som man redan har bekommit och slutligen att mot ett krav åberopa ett kvitto som inte har lämnats ut såsom sådant av utställaren. Genomgående fordras för straffbarhet att gärningsmannen vet eller anar hur det verkligen ligger till. Undantagsvis kan dessa förfaranden utgöra *bedrägeri* eller försök till *bedrägeri*, och de skall då bedömas enbart såsom sådant.

Behörighetsmissbruk har uppdelats på två svårhetsgrader, av vilka den högre graden avser grovt brott. Preskriptionstiden är för den lägre graden normalt två år, för grovt behörighetsmissbruk alltid fem år.

Olovligt brukande

SL 22:7 (F 8:7). Brukar någon olovligen annans sak som han har i besittning och vållar därigenom skada eller olägenhet, dömes för olovligt brukande till böter (*till böter eller fängelse i högst sex månader*). Samma lag vare, där (*vare där*) innehavare av fastighet brukar denna till men för annans rätt därtill genom att olovligen bygga, gräva, plöja, upptaga väg, låta kreatur beta eller vidtaga annan dylik åtgärd. (Lag 30 juni 1948.)

Brottsbenämningen olovligt brukande är i lagen reserverad för sådana fall där någon utan lov begagnar annans sak vilken han inte har tillgripit utan har fått i besittning i laga ordning. Ett olovligt begagnande av annans

sak efter tillgrepp av saken anses nämligen ingå i tillgreppsbrottet (*egenmäktigt förfarande, stöld*). Vid olovligt brukande står alltså gärningsmannen i samma förhållande till saken som vid *förskingring* av bestämt gods eller *olovligt förfogande* över annans egendom, men han har ingen avsikt att beröva ägaren saken. (Förhållandet kan också vara det, att gärningsmannen har sålt eller eljest på bindande sätt överlåtit saken till annan men ännu har den kvar i sin besittning.)

Att nyttja den främmande egendomen utan ägarens samtycke under dessa förhållanden är emellertid straffbart såsom olovligt brukande endast om skada eller olägenhet vållas därigenom. Själva brukandet skall vara uppsåtligt, men det räcker om skadan eller olägenheten uppkommer genom brist på aktsamhet. En arbetstagare som för sitt arbete disponerar en av arbetsgivarens bilar men som utan dennes tillstånd använder bilen för egen räkning, t.ex. till söndagsutflykter, gör sig skyldig till olovligt brukande genom slitaget på bilen, eventuellt också genom att arbetsgivaren hindras från att använda bilen själv, när han behöver den. Om bensinförbrukningen sker på ägarens bekostnad, anses detta inte vara

särskilt brott utan betraktas som ett moment i det olovliga brukandet.

Innehavare av fastighet blir straffbar för olovligt brukande, om han brukar fastigheten till men för annans rätt till densamma genom att olovligen bygga, gräva, plöja, upptaga väg, låta kreatur beta eller vidtaga annan dylik åtgärd.

Preskriptionstiden för olovligt brukande är två år. Brottet är inte ovillkorligen underkastat åtal av allmän åklagare, se nedan SL 22: 10 (*F 8: 10*).

Fyndförseelse

SL 22: 8 (*F 8: 8*). Fullgör man ej vad i lag är föreskrivet om skyldighet att tillkännagiva hittegods eller annans sak som man av misstag eller tillfällighet fått i besittning, dömes för fyndförseelse till böter. Underlåter man att fullgöra sådan skyldighet med uppsåt att tillägna sig godset eller förfar eljest (*förfar man eljest*) med godset på sätt i 4 § sägs, gälle vad där är stadgat.

Den som tillvaratar borttappad egendom är enligt lagen om **hittegods** skyldig att utan oskäligt dröjsmål anmäla fyndet hos polismyndighet. Skulle ägaren till hittegodset vara känd kan upphittaren i stället underrätta honom. Samma skyldighet har den som tar hand om någon hos honom kvarglömd egendom. Speciella föreskrifter finns om plikt att anmäla tillvaratagande av förlupet kreatur, skeppsvrak eller vrakgods m.m. och likaså om plikt att anmäla och avlämna gods, som hittats på järnvägar eller andra allmänna transportmedel.

För att borttappade och kvarglömda föremål såvitt möjligt skall komma tillrätta stadgas straff för den som ej fullgör vad i lag är föreskrivet om skyldighet att tillkännagiva hittegods eller annans sak som han av misstag eller tillfällighet fått i sin besittning. Brottet, som består i ren uraktlåtenhet, kallas fyndförseelse. Om upphittaren tillägnar sig saken (förbrukar, säljer, pantsätter den osv.) eller om han förtiger fyndet inte av glömska, oföretagsamhet eller liknande orsak utan i avsikt att behålla saken för egen räkning eller eljest fränhända ägaren densamma, skall han dock i stället dömas för *olovligt förfo-*

gande. Har en upphittare haft tillägnelseuppsåt redan när han tillvaratog saken, skall han alltefter sakens läge och sin uppfattning av detta dömas för *stöld* eller olovligt förfogande.

Fyndförseelse straffas endast med dagsböter och har en preskriptionstid av två år. I motsats till olovligt förfogande ligger fyndförseelse nästan obetingat under allmänt åtal. Med fyndförseelse följer förlust såväl av rätt till hittelön som av rätt att övertaga godset där-est ägaren ej ger sig tillkänna.

Försök

SL 22: 9. Försök till brott som i 1, 3 eller 5 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas.

(F 8: 9. Försök till förskingring, grov förskingring, trolöshet mot huvudman eller grov trolöshet mot huvudman straffes efter ty i 21 kap. stadgas.)

Åtal

SL 22:10. Vad i 20 kap. 12 § sägs om inskränkning i allmän åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmält brott än grov förskingring.

Olovligt förfogande eller olovligt brukande må ej åtalas av allmän åklagare med mindre statsåklagaren finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat. (Lag 30 juni 1948.)

(F 8: 10. Vad i 6 kap. 12 § sägs om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmält brott än grov förskingring.

Olovligt förfogande eller olovligt brukande må ej åtalas av åklagare med mindre åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.)

Strafflagens 23 kap. bär rubriken "Om gäldenärsbrott". Det motsvaras i brottsbalksförslaget av 9 kap. med samma rubrik.

Gäldenärsbrotten

SL 23: 1 (*F 9: 1*). Gäldenär, som förstör eller genom gåva eller annan liknande åtgärd avhänder sig egendom av betydelse och därigenom försätter sig på obestånd eller förvärrar sitt obestånd, dömes för oredlighet mot borgenärer till straffarbete i högst två år eller fängelse (*till fängelse i högst två år*).

Gäldenär, som vid konkurs eller offentlig ackordsförhandling utan konkurs eller i förteckning till utmätningssed förtiger tillgång, uppgiver obefintlig skuld eller lämnar annan sådan oriktig uppgift, varde, om ej uppgiften rättas innan den beedigas eller eljest lägges till grund för förfarandet, dömd såsom i första stycket sägs. Samma lag vare, där (*vare där*) gäldenär i samband med annan exekutiv för rättning åberopar oriktig handling eller skenavtal och därigenom hindrar att erforderlig

egendom genom förrättningen tages i anspråk för att bereda borgenär betalning eller säkerhet.

Gäldenär som, då konkurs är förestående, ur riket bortför tillgång av betydenhet med uppsåt att hålla den undan konkursen, så ock gäldenär, som i konkurs undandrager eller undanhåller konkursförvaltningen tillgång, dömes likaledes för oredlighet mot borgenärer efter ty nu är sagt.

SL 23: 2. Är oredlighet mot borgenärer med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grov, skall för grov oredlighet mot borgenärer dömas till straffarbete i högst sex år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gäldenären beedigat oriktig uppgift eller begagnat falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning.

(F 9: 2. Är oredlighet mot borgenärer att anse som grov, skall för grov oredlighet mot borgenärer dömas till fängelse från och med sex månader till och med sex år.

Vid bedömande . . . betydande omfattning.)

SL 23: 3 (*F 9: 3*). Gäldenär, som fortsätter rörelse under förbrukande av avsevärda medel

utan motsvarande nytta för rörelsen eller lever slösaktigt eller inlåter sig på äventyrligt företag eller lättsinnig ansvarsförbindelse eller vidtager annan sådan åtgärd och som därigenom uppsåtligen eller av grov oaktsamhet framkallar eller förvärrar obestånd, dömes för vårdslöshet mot borgenärer till fängelse eller straffarbete i högst två år (*till fängelse i högst två år*).

Gäldenär, som vid konkurs eller offentlig ackordsförhandling utan konkurs eller i förteckning till utmätningssed av grov oaktsamhet förtiger tillgång, uppgiver obefintlig skuld eller lämnar annan sådan oriktig uppgift, varde, om ej uppgiften rättas innan den beedigas eller eljest lägges till grund för förfarandet, dömd efter ty i första stycket sägs.

SL 23:4 (9:4). Gäldenär som, då konkurs är förestående, betalar eller ställer säkerhet för borgenärs fordran eller vidtager annan sådan åtgärd och därigenom avsevärt förringar övriga borgenärs rätt, dömes för mannamån mot borgenärer till fängelse eller straffarbete i högst två år (*till fängelse i högst två år*). Samma lag vare, där (*vare där*) bokföringsskyldig gäldenär, ehuru han enligt god köpmanssed

uppenbarligen bort inställa sina betalningar, förfar som nu sagts.

Gäldenär, som för att främja ackord hemligen lämnar eller utlovar betalning eller annan förmån, dömes ock för mannamån mot borgenärer efter ty nu är sagt.

SL 23: 5. Åsidosätter gäldenär uppsåtligen eller av oaktsamhet honom åliggande bokförings-skyldighet på sådant sätt att ställningen och rörelsens gång ej kunna i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen, straffes för bokföringsbrott med fängelse eller straffarbete i högst två år. Är brottet ringa, dömes till böter, dock ej under trettio dagsböter.

Bokföringsbrott må icke åtalas, där ej gäldenären inom fem år från det brottet förövades kommit i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar.

(F 9: 5. Åsidosätter gäldenär . . . straffes för bokföringsbrott med fängelse i högst två år eller böter.)

(F 9: 8. Bokföringsbrott må ej åtalas, . . . sina betalningar.)

SL 23: 6 (F: 9: 6). Försök att, såsom i 1 § tredje stycket sägs, ur riket bortföra tillgång straffes efter ty i 3 kap. (21 kap.) stadgas.

SL 23: 7 (F 9: 7). Begår den som är i gäldenärs ställe gärning som i detta kapitel sägs, skall han straffas såsom vore han själv gäldenär.

Borgenär, som i fall varom i 4 § förmåles tager eller låter åt sig utlova betalning, säkerhet eller annan förmån, straffes för medverkan till brottet endast om han brukar otillbörligt hot eller otillbörligt löfte om förmån eller handlar i hemligt samförstånd med gäldenären.

Den som utan sviklig avsikt lånar pengar eller köper på kredit men sedan inte betalar sin skuld, såsom hans mening var från början, förfar inte brottsligt. Detta betyder likväl inte att man strafflöst kan nonchalera sina fordringsägares intressen hur som helst. Vissa förfaranden som äventyrar fordringsägarnas möjligheter att få full betalning är nämligen kriminella. De kallas med ett gemensamt namn gäldenärsbrott.

Hänsynen till fordringsägarna kräver att den som är skuldsatt inte i onödan försämrar sin ekonomiska ställning så att fordringsägarna blir lidande. Fördenskull är det under vissa betingelser straffbart att försätta sig på obestånd eller förvärra ett redan inträtt obe-

stånd. Sker det medvetet genom att gäldenären förstör eller skänker bort eller på annat liknande sätt avhänder sig egendom av betydelse, skall han straffas för **oredlighet mot borgenärer**.

Straffansvar kan också inträda för en gäldenär som fortsätter en rörelse under förbrukande av avsevärda medel utan motsvarande nytta för rörelsen eller lever slösaktigt eller inlåter sig på äventyrligt företag eller lättsinnig ansvarsförbindelse eller vidtager annan sådan åtgärd. Om gäldenären på något av dessa sätt antingen uppsåtligt eller av grov oaktsamhet framkallar eller förvärrar obestånd, skall han nämligen dömas för **vårdslöshet mot borgenärer**.

I vissa sammanhang kan det vara brottsligt av en gäldenär att lämna oriktiga uppgifter som kan skada fordringsägarna. Sålunda blir en gäldenär straffbar, om han vid konkurs eller offentlig ackordsförhandling utan konkurs eller i förteckning till utmätningssed uppsåtligt eller av grov oaktsamhet förtiger tillgång, uppgiver obefintlig skuld eller lämnar annan sådan oriktig uppgift. Gör han det uppsåtligt skall han fällas till ansvar för **oredlighet mot borgenärer**, gör han det av grov

oaktsamhet skall han dömas för vårdslöshet mot borgenärer. Gälldenären undgår dock straff, om uppgiften rättas innan den beedigas eller eljest lägges till grund för förfarandet.

För oredlighet mot borgenärer skall en gälldenär vidare straffas, om han i samband med annan exekutiv förrättning åberopar oriktig handling eller skenavtal och därigenom hindrar att erforderlig egendom genom förrättningen tages i anspråk för att bereda borgenär betalning eller säkerhet. Detsamma gäller, när en gälldenär, då konkurs är förestående, ur riket bortför tillgång av betydelse med uppsåt att hålla den undan konkursen (även ett fåfängt försök till bortförande är straffbart), och likaledes när en gälldenär i konkurs undandrager eller undanhåller konkursförvaltningen tillgång.

Att medvetet gynna en fordringsägare på andra fordringsägares bekostnad genom betalning eller på annat likvärdigt sätt, när man står inför konkurs eller såsom köpman enligt god köpmanssed uppenbarligen bör inställa sina betalningar, är straffbart såsom **manna-mån mot borgenärer**, därest man genom åtgärden avsevärt förringar de andra fordrings-

ägarnas rätt. Det hjälper inte, om fordringen har varit förfallen till betalning när åtgärden vidtogs. Däremot kan en gäldenär utan risk betala en förmånsberättigad borgenär, om denne på grund av sin förmånsrätt under alla förhållanden skulle få full betalning i händelse av konkurs (en ordentlig säkerhetsmarginal bör iakttagas med hänsyn till att gäldenärens tillgångar i första hand skall användas till täckande av kostnaderna för konkursen). En gäldenär som i hemlighet lämnar eller utlovar betalning eller annan förmån i avsikt att få ackord eller för att få ett gynnsammare ackord, skall också dömas för mannamån mot borgenärer.

Om en gäldenär med bokföringsskyldighet missköter sin bokföring, vare sig med uppsåt eller av vårdslöshet, på sådant sätt att ställningen och rörelsens gång ej kan i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen, skall han straffas för **bokföringsbrott**, dock endast såvitt han inom fem år från det brottet begicks har kommit i konkurs eller har fått eller erbjudit ackord eller har inställt sina betalningar.

Den som inte har begått gäldenärsbrott i egenskap av gäldenär men som har förfarit

på motsvarande sätt å en gäldenärs vägnar (en bolagsdirektör å bolagets vägnar osv.) straffas som om han själv vore gäldenär, alltså efter omständigheterna för oredlighet, vårdslöshet eller mannamån mot huvudmannens borgenärer respektive bokföringsbrott. I övrigt kan andra personer än gäldenären, vare sig de har fordringar mot gäldenären eller inte, enligt allmänna regler bli ansvariga för delaktighet i gäldenärsbrott. Beträffande fordringsägare som låter sig gynnas vid mannamån mot borgenärer gäller emellertid den begränsningen att han blir ansvarig för delaktighet i gäldenärens brott endast om han brukar otillbörligt hot eller otillbörligt löfte om förmån eller handlar i hemligt samförstånd ("maskopi") med gäldenären.

Strafflagens 24 kap. bär rubriken "Om skadegörelse; så ock om tagande av olovlig väg". Det motsvaras i brottsbalksförslaget av 10 kap. "Om skadegörelsebrott".

Skadegörelse

SL 24: 1 (*F 10: 1*). Var som förstör eller skadar egendom, fast eller lös, till men för annans rätt därtill, dömes för skadegörelse till fängelse eller böter (*till fängelse i högst sex månader eller böter*). (Lag 30 juni 1948.)

SL 24: 2 (*F 10: 2*). Är skadegörelse med hänsyn till skadans obetydlighet och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, skall för åverkan dömas till böter.

Den som i skog eller mark olovligen tager växande träd eller gräs eller, av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda eller ock vindfälle, sten, grus, torv eller annat sådant, som ej är berett till bruk, dömes för åverkan, om brottet med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter är att anse som ringa. (Lag 30 juni 1948.)

SL 24:3. Är skadegörelse med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grov, skall för grov skadegörelse dömas till fängelse eller till straffarbete i högst fyra år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om av gärningen kommit synnerlig fara för någons liv eller hälsa eller om den förövats på sak som har stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan eljest är synnerligen kännbar. (Lag 30 juni 1948.)

(F 10:3. Är skadegörelse att anse som grov, skall för grov skadegörelse dömas till fängelse i högst fyra år.

Vid bedömande . . . synnerligen kännbar.)

Den som skadar eller fördärvar (slår sönder, fläckar ner, bränner upp osv.) annans egendom blir skyldig att betala skadestånd till ägaren ej endast om han handlar uppsåtligt utan även om han vållar skadan genom ovarsamhet.

Straff för skadande av annans egendom inträder däremot inte lika ofta som skadestånd. Ett ej uppsåtligt utan enbart ovarsamt skadande av annans egendom föranleder nämligen straff endast i en del specialfall, såsom

vid *olovligt brukande* av annans egendom och vidare när det sker i vägtrafiken eller vid hanterande av eld eller sprängämnen m.m. Merendels straffas å andra sidan i dylika fall själva ovarsamheten i och för sig, dvs. straffbarhet ådrages även när den farliga handlingen avlöper lyckligt och någon skada inte sker.

Bestämmelsen om straff för skadegörelse i allmänhet gäller oberoende av sättet för och omständigheterna vid skadegörelsen men har tillämpning endast på uppsåtligt skadande av egendom. Handlingen består i att man förändrar beskaffenheten av ett föremål till det sämre, men skadan behöver inte vara sådan att den kan skattas i pengar, vilket emellertid är det vanliga. Bestämmelsen siktar främst på ett uppsåtligt skadande eller förstörande av annans egendom i sådana fall, där handlingen inte utgör ett ännu svårare brott (såsom mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse eller sabotage) eller endast ingår som ett moment av underordnad betydelse i en brottslig gärning av annat slag (t.ex. inbrottsstöld). Det kan emellertid även vara straffbart som skadegörelse att med vilja skada eget gods, nämligen om man därigenom kränker annans

rätt till godset. (Skadande av egna tillhörigheter i bedrägligt syfte kan vara straffbart som förberedelse till *bedrägeri* mot försäkringsgivare eller mot annan.)

Skadegörelsebrottet har i lagen fördelats på tre svårhetsgrader, ringa skadegörelse, benämnd åverkan, medelsvår ("enkel") skadegörelse och grov skadegörelse. (Med åverkan avses också en del mindre svåra fall av olovligt tillgrepp eller tillägnande av vissa slags naturliga, levande eller döda, beståndsdelar av fast egendom, se *stöld*). Preskriptionstiden för åverkan och medelsvår skadegörelse är två år, för grov skadegörelse normalt tio år. Försök till grov (men ej medelsvår eller ringa) skadegörelse är straffbelagt, likaså vissa former av förberedelse därtill. Åverkan är inte ovillkorligen föremål för allmänt åtal. Se vidare nedan SL 24:5 och 6 (*F 10:5 och 6*).

Tagande av olovlig väg

SL 24:4 (*F 10:4*). Tager någon olovlig väg över tomt eller plantering eller över annan äga som kan skadas därav, dömes för tagande av olovlig väg till böter. (Lag 30 juni 1948.)

Försök och förberedelse m. m.

SL 24: 5 (*F 10: 5*). Försök eller förberedelse till brott som i 3 § sägs (*till grov skadegörelse*), så ock underlåtenhet att avslöja sådant brott straffes efter ty i 3 kap. (*21 kap.*) stadgas. (Lag 30 juni 1948.)

Åtal

SL 24: 6 (*F 10: 6*). Åverkan eller tagande av olovlig väg må ej, där brottet endast förnärmar enskilds rätt, åtalas av allmän åklagare med mindre statsåklagaren finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat (*åtalas av åklagare med mindre åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt*). (Lag 30 juni 1948.)

Sakregister

Anförtrodd egendom, anförtrodda medel 75 ff.,
85 f.

Anstiftare 17 f.

"Automatbedrägeri" 52.

Avbetalningsgods 40, 84.

Bedrägeri (SL 21: 1—3) 45 ff., 58, 87, 96.

Bedrägligt beteende (SL 21: 2) 45 f., 51, 52 f.

Begagnande, otillåtet 25, 33 f., 35 f., 41, 97 ff.

Behörighetsmissbruk (SL 22: 6) 93, 94 ff.

Besittningskränkning 21 ff., 33 ff., 37 ff., 41.

Biltillgrepp ("billån") 25 f., 34, 36 f., 43.

Bodräkt (SL 20: 3, 8) 21 f., 29, 41.

Bokföringsbrott (SL 23: 5) 106, 110.

Brand, anläggande av 51.

Delaktighet 17 f.

Efterföljande delaktighet 61.

Egenmäktigt förfarande (SL 20: 6, 8) 25, 33 ff.,
38 f., 41.

Ekonomiskt förtal (F 7: 9) 72.

Elektrisk kraft 41 f.

Fastighet (fast egendom) 26 f., 37, 40, 41, 97,
99, 112, 115.

Fickstöld 22, 28.

Fyndförseelse (SL 22: 8) 99 ff.

Förberedelse till brott (SL 20: 10, 21: 8, 24: 5)
43, 67, 116.

Förskingring (SL 22: 1—3) 28, 75 ff., 92.

Försäkringsbedrägeri, förberedelse till 51, 67,
115.

**Försök till brott (SL 20: 10, 21: 8, 22: 9, 23: 6,
24: 5)** 43, 67, 101, 106, 116.

Godtrosförvärv 63.

Gratisåkning 52 f.

Gäldenärsbrott (SL 23 kap.) 103 ff.

Hittegods 24, 84, 99 ff.

"Hotellbedrägeri" 52.

Hysesocker 59.

Häleri (SL 21: 6 första stycket) 60, 60 ff.

"Häleriförseelse" (SL 21: 6 andra stycket) 61,
62 f.

Inbrott 29.

Inbrottsstöld 22, 28.

**Konkursbrott, numera gäldenärsbrott (SL 23
kap.)** 103 ff.

Krav 60, 62, 94, 95 f,

Kreatur 41, 97, 99, 100.

Kredit 52, 78, 107.

Kreditbedrägeri 49.

Kreditocker 57 f., 72 f.

Kvarglömd sak 24, 84, 99 ff.

Mannamån mot borgenärer (SL 23:4) 105 f.,
109 f.

Medhjälpare 17 f.

Ocker (SL 21:5) 48, 56 ff., 72 f.

Ockerpantning (SL 21:10) 58, 72 f.

Olovlig kraftavledning (SL 20:9) 41 f.

Olovligt brukande (SL 22:7) 97 ff.

Olovligt förfogande (SL 22:4) 24, 28, 36, 49,
58, 81, 82 ff., 99, 100 f.

Oredlighet mot borgenärer (SL 23:1, 2) 103 f.,
107 f., 109.

Oredligt förfarande (SL 21:7) 63 ff.

Preskription 10, 18.

Prisocker 59.

Redovisningsskyldighet 75 ff.

"Restaurangbedrägeri" 52, 53.

Rån (SL 20:5, 8) 29, 30 ff., 41, 55.

Självtäkt (SL 20:7, 8) 35, 37 ff., 41.

Skada, ekonomisk 50, 79 f., 91.

Skadegörelse (SL 24:1—3) 112 ff.

Smita från betalning 52 f.

Snatteri (SL 20:2) 21, 28.

Stöld (SL 20:1—4, 8) 21 ff., 31, 41, 84, 101.

Svindleri (SL 21:9) 68 ff.

Tagande av olovlig väg (SL 24:4) 115.

Tillgrepp 21 ff., 33 ff., 37 ff., 41, 112, 115.

Tillägnelseuppsåt 23.

Tjuvgömmeri 61.

Tjuvåkning 52.

Trolöshet mot huvudman (SL 22:5) 88 ff.

Träd, ej planterat 27, 112.

Tvesalu 86 f.

Undandräkt (SL 22:2) 75, 81 f.

Utpressning (SL 21:4) 32, 54 ff.

Vinning 79 f.

Vinning av annans brottsliga förvärv 60, 61 f.

Vinning för annan än gärningsmannen (SL 3:7) 19 f., 20, 23, 47, 65, 78, 79.

Vårdslöshet mot borgenärer (SL 23:3) 104 f., 108 f.

Väg 37, 40, 41.

Väg, olovlig, tagande av (SL 24:4) 115.

Väg, olovligt upptagande av 41, 97, 99.

Växter, vilda 27.

Åtalsförutsättningar (SL 20:12, 21:11, 22:10, 23:5, 24:6) 18 f., 43 f., 73 f., 102, 106, 116.

Åverkan (SL 24:2) 27 f., 112, 115.

C. G. BJÖRLING—AKE MALMSTRÖM: Civilrätt. Lärobok för nybörjare. 14:e uppl. Häft. 12: —.

AKE ELMÉR: Svensk socialpolitik. 5:e uppl. Inb. 9: 75.

HJALMAR KARLGREN: Kortfattad lärobok i internationell privat- och processrätt. Häft. 9: —.

KARL OLIVECRONA: Domen i tvistemål. Häft. 8: 50.

— Utsökning. 2:a uppl. Häft. 17: —.

— Inteckningsförordningen. 4:e uppl. Häft. 10: —, inb. 15: —.

TORE STRÖMBERG: P. M. för bouppteckningsförrättare. 5:e uppl. Häft. 4: 75.

ÖSTEN UNDÉN: Svensk sakrätt. I. Lös egendom. 2:a uppl. Häft. 14: 50. II. Fast egendom. Förra avd. 3:e genomsedda uppl. Häft. 12: —. Senare avd. 2:a genomsedda uppl. Häft. 9: 65.

CARSTEN WELINDER: Nationalekonomi. 2:a uppl. Häft. 4: 85, inb. 6: 50.

KARL AXEL VINGE: Om god advokatsed. Häft. 5: 50.

C. W. K. GLEERUP

Pris kr. 6: —